

DIPLOMADOLGOZAT

Fazekas Szibilla
Vidékfejlesztési agrármérnöki MSc szak

Gödöllő
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Szent István Campus
Vidékfejlesztési agrármérnöki MSc Szak

**KÖRNYEZETI NEVELÉS HATÁSA A DUNAKANYAR
TÉRSÉGÉNEK FEJLESZTÉSÉRE**

Belső konzulens: Urbánné Malomsoki
Mónika
Tanszéki mérnök

Készítette: **Fazekas Szibilla**
V896D6
Levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Vidékfejlesztés és
Fenntartható Gazdaság
Intézet

Vidék- és
Területfejlesztési Tanszék

Gödöllő
2023

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés	3
2.	Szakirodalmi áttekintés.....	5
2.1	Az oktatás, mint vidékfejlesztési koncepció.....	5
2.2	A környezeti nevelés fontossága.....	6
2.3	A környezeti nevelés és a „zöld” civil szervezetek: Magosfa Alapítvány ...	7
2.4	A „zöld” civil szervezetek tevékenységeinek állami finanszírozása	10
2.5	Nemzetközi kitekintés	10
2.6	A környezeti nevelés megjelenése a társadalomban	11
2.7	A vizsgált Dunakanyar térségének átfogó bemutatása.....	14
2.8	Konceptualizálás	16
3.	Saját vizsgálat.....	19
3.1	Kutatási célok, kutatási kérdések és hipotézisek	19
3.2	A vizsgálat körülményei és helyszíne	20
3.3	Kutatási módszerek és a minta bemutatása	20
4.	Eredmények.....	27
4.1	Strukturált interjúk	27
4.2	Szülői kérdőív	29
4.3	Lakossági kérdőív	36
5.	Következtetések, javaslatok	38
6.	Konklúzió.....	42
7.	Szakirodalom.....	44
7.1	Irodalomjegyzék	44
7.2	Online referenciák.....	46
7.3	Adatbázisok forrása.....	48
	Mellékletek	50
	Függelékek.....	58

1. Bevezetés

Környezetünk megóvására való érzékenyítést, minél fiatalabb korban el kell kezdeni, mert a viselkedési szokásokat ebben az időszakban a legkönnyebb befolyásolni, a kor előrehaladtával a szokások minden téren érvényesítik hatásukat (Szántó, 1937). Az oktatásból adódóan a társadalom gondolkodásmenete nagyban tükrözi, hogy miként is fejlődik az ország egésze, illetve, hogy milyen hatással vannak az állampolgárok globális viszonylatban a gazdaságra, társadalomra és ökológiai jelenségekre (Czippán, Havas, Victor, 2010).

A motivált, aktív társadalmi csoportok fejlesztése már az iskolapadokban elindul, egy pedagógus konstruktív életvezetése, megfelelő mintát ad a tanulóknak, hogy sikeres életet éljenek (Bábosik, Mezei, 1994). Magyarországon a tanárok cselekvési helyzete a nagymennyiségű tananyag átadása miatt határok közé van szorítva, emiatt nem elegendő tudást kapnak a diákok a környezeti problémákról, illetve a környezettudatos életmódról, hogy miként cselekedjenek fenntarthatóan. A hiány kiküszöbölése érdekében számos előrelépés született, civil szervezetek, egyesületek és országos szinten is olyan szabályozások, mint például: a pedagógiai értékelésnél a fenntartható életmódra való érzékenyítés mértéke, amelyek által, egyre szélesebb körben vált ismerté a környezeti nevelés.

A cseh-morva származású Comenius egyik didaktikai elve a szemléltetés, amely alapja az élmény pedagógiának, ezt a módszert alkalmazva a tanulók több érzékszervet használnak az átlag tantermes körülményekkel szemben (Albert, 2011). Az egyik leghatásosabb eszköz, mert nem csak verbális úton tanít, így a megfelelő módon felvezetett probléma után a hozzá kapcsolódó megoldás is előtérbe kerül, vigyázva arra, hogy a nebulókban ne alakuljon ki klímaszorongás. Ez az újszerű népbetegség a fiatalok körében elterjedt, a World Wildlife Fund (WWF) és Greenpeace nemzetközi „zöld” szervezetek magyarországi működésben is nagy lépéseket tesznek a probléma kezelése érdekében, cselekvésre buzdítva az adott társadalmi réteget, ahol a jövőben való kiábrándultság miatt az optimista gondolkodás, bizalom mértéke csökkent a világba vetett hitből. A környezeti nevelés élmény pedagógiája tehát a probléma felvetése és a háttértudás átadása után, gyakorlati megoldásokat mutat be, hogy a diákok a fenntarthatóság szemléletével vezessék végig saját életüket. Mivel a fogyasztói társadalom tagjaiként mérlegelniük kell majd, hogy felelősségteljes döntést hozzanak, amely például a rövid ellátási láncot támogatja, mert felismerik, hogy cselekedeteikkel ők maguk is hozzájárulnak a lokális és globális gazdasági,

társadalmi és ökológiai környezethez.

A vidékfejlesztés komplexitása miatt nem csak gazdasági érdekeket kell megfigyelnünk, hanem a társadalmi és környezeti tevékenységeket is, hogy az adott közösség a globális hatásokat figyelembe véve térségi szinten cselekedjen. Az Európai Unió által kitűzött egyik alapszemlélet, hogy a vidéki területfejlesztés a kiegyensúlyozott életminőséget alakítsa ki, amely több komponensből tevődik össze. Viszont az oktatást kiemelve, mint gondolkodási struktúra alapjait megteremtő létesítmény fontos helyet tölt be a fejlesztésekben. Ehhez is kapcsolódva magosfa.hu honlapon közzé tett cikk arról számol be, hogy Csehországban az oktatási minisztérium kötelezi az iskolákat, hogy a diákok minden évben külső helyszínnel erdei iskolai programokon vegyenek részt, ezek mellett pedig az állam külön állandó támogatást biztosít ezeknek a létesítményeknek, tehát még fiatal korban megismerkednek a környezettudatos gondolkodással. A környezeti nevelés, mint ennek gyakorlati eszköze Magyarországon inkább a civil szférát mozgósítja, nonprofit szervezetek kampányszerű munkálatai vannak erre befolyással. A dolgozatban bemutatott hatásvizsgálat egy több éve helyben munkálkodó civil szervezet kapcsolati tőkéjén keresztül indult ki a Dunakanyarban, mivel a Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány számos generációt végig kísért, hogy fenntarthatóságra nevelje a térség lakóit. Így felmerül a kérdés, hogy a környezettudatos nevelés az érintett vidékeken mennyire volt sikeres, és a szervezetek, egyesületek tevékenységei, plusz az országos szabályozások hoznak-e bármi féle változást, befolyásuk a szemléletformálásban megtörténik-e vagy a társadalom életmódbéli változására tett kísérletek nem okoznak gazdasági, kulturális és közösségi változásokat.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1 Az oktatás, mint vidékfejlesztési koncepció

A humán erőforrás-fejlesztése, az oktatás által európai szinten a sikeres gazdaságpolitikai céloknak megfelelően alakult ki (Bognár, Imre, Mezei, 2001). Az emberi tőke kiépítése, a diákokkal való bánásmód, a tanárok feladatköre mind a munkaerőpiacon igényelt tudás elsajátítására való törekvést szánja alap tevékenységnek. Ahogyan azt Balázs Éva „A közoktatás, mint a humán erőforrás-fejlesztés tényezője, az EU-támogatások fényében” című előadásában megfogalmazta, hogy az oktatást közgazdasági megközelítésként értelmezhetjük, azonban az egyén képességének fejlesztését lehetővé kell tenni, és a társadalomban való különböző aktivitási opciókat, illetve az élethosszig tartó tanulás értelmezésében ki tudjon bontakozni.

A fenntarthatóságra való nevelés az oktatás minden szintjén meg kell jelennie, mivel a szemlélet- és életmódváltás alapja az értelmiség, ezért a felsőoktatási intézményeknek élni kell járnium, hogy néhány éven belül érezhető legyen a bevezetett változtatások hatása, amely kihat a termelésre és döntéshozatalra (Nahalka, 2010).

Környezetpolitikai szempontból nézve hiába növeljük a környezeti károkat helyreállító pénz mennyiségét, ha a jelenlegi gondolkodáshoz nem jár paradigmaváltozás, akkor a természetpusztító események továbbra is minden időpillanatban károkat fognak okozni, mint például a nagy mennyiségű kibocsátás miatt egyre nagyobb az óceánok széndioxid elnyelése, amely a víz savasodásához vezet, így fokozva a korallzátonyok pusztulását. Ezért az oktatásnak kulcsfontosságú szerepe van a fenntartható szemlélet megismertetésében, hogy a lassú átállási folyamatokhoz minél hatékonyabban eszközül vegyék az emberiség jövője érdekében (Mónus, 2020).

Az aktív állampolgárokka való nevelés egyik kulcspontja, hogy még fiatalon, amikor az emberek a legkönnyebben formálhatóak, olyan életmódbeli szokásrendszereket alakítsanak ki, amelyek biztosítják a környezet számára a gazdasági, kulturális, politikai és társadalmi szolgáltatásokkal való együttműködést. A szemléletformálás célja az élhető bolygó és a fenntartható életvitel kialakítása, ahol az ember önmaga szükségleteit és igényeit megfelelően mérlegeli, majd helytálló döntéseket hoz, amely tekintettel van a természet ökoszisztémájára (Victor, 2010). Ezek mellett pedig, olyan attitűdöket és kompetenciákat fejlesztenek ki magukban a diákok, amelyek az életben sikeressé teszi őket, mint a kezdeményezőképeség, hatékony és önálló tanulás, a vállalkozói-, szociális kompetenciák és az anyanyelvi kommunikációs készségek fejlődése (Magosfa et al. 2016).

2.2 A környezeti nevelés fontossága

A természeti törvények alapján és Földünk véges mérete szerint csak korlátozott mennyiségű erőforrásaink vannak. Viszont a társadalmi és gazdasági növekedés egyre nagyobb mértékben megterheli a környezeti rendszereket és annak eltartóképességét. Mivel bármennyire növeljük technológiai fejlesztésekkel a források felhasználásának hatékonyságát, az az emberiség igényeinek kielégítésére sosem lesz elegendő. A népességnövekedés és a véges határok összeegyeztetése lehetetlen, ha nem fenntartható módszerekkel és szemlélettel közelítjük meg a problémák elleni küzdelmet (Neumayer, Zentai, 2010). A rövid távú, emberöltőnyi érdekek erősebbek az emberiség hosszú távú érdekeinél. Többször érzékelhető, hogy a természetvédelmi intézkedéseket felülírják a gazdasági növekedéshez szükséges lépések tevékenységei, amelyek további terhelést jelentenek a környezetre, lerombolva ezzel a biológiai sokféleséget és ökoszisztéma szolgáltatásokat. Emiatt a holisztikus gondolkodás fontossága az oktatási intézmények alap érdeme lenne, hogy ne csak a részterületekre fókuszálva, hanem integrált megközelítésekkel a fenntarthatóság szemléletét tükrözzék (Mónus, 2020)

2009-ben a Nature tudományos folyóiratban megjelent Johan Rockström és szerzőtársainak „Biztonságos működési tér az emberiség számára” című tanulmányának rövidített változata, ahol a bolygónk átléphetetlen határait azonosítják és számszerűsítik. A témát feldolgozó, online elérhető Encyclopedia leírása alapján a bolygóhatárok egy olyan fogalom, amely magába foglal 9 db földrendszeri folyamatot, amelyek környezeti határokat tartalmaznak. A svéd származású Johan Rockström vezető fejlesztő és az Ausztrál Nemzeti Egyetemről, Will Steffen meghatározta „az emberiség biztonságos működési terét” a nemzetközi közösség számára, hogy a különböző szektorokhoz eljutva irányelvet mutasson, mint az előfeltételét a fenntartható fejlődésnek. A rendszer kidolgozása tudományos bizonyítékokra épül, amelyek szerint a holocén időszak végét az Ipari forradalom jelentette, ezzel új, antropocén szakaszba lépve, mivel a környezeti változások meghatározója az emberi tevékenység lett. Az elmélet szerint „egy vagy több bolygóhatár átlépése káros, vagy akár katasztrofális lehet a küszöbértékek átlépésének kockázata miatt, amely a kontinentális léptékben nemlineáris, hirtelen környezeti változásokat indít el a bolygóképű rendszerek felé” (Encyclopedai). A bolygó keretrendszerének folyamathatárai úgy jelzik a bolygó számára a biztonságos zónát, hogyha nem lépik át őket. Azonban a Föld korlátait, 2009-től már két határnál is átléptük, míg másokat közvetlen veszély fenyeget, a természet megfelelő működését veszélyeztető emberi tevékenységek miatt. A zónák küszöbpontjait nehéz megtalálni, mivel a bioszféra komplex tényezőkön keresztül alakul ki. Tehát a tanulmány

inkább megállapít egy tartományt, és a küszöb értékét ebben a zónában értelmezi. Ennek az alsó végét definiálják határnak. Ezzel meghatározza a „biztonságos üzemi teret” abban az értelemben, hogy amíg a határ alatt vagyunk, addig a küszöbérték alatt vagyunk. Ha átlépik a határt, akkor veszélyzónába kerülünk. Valójában az így azonosított határ nagy valószínűséggel a 2°C-os globális hőmérséklet emelkedés, amely az iparosodás előtti szinthez képest értelmezendő, mert átlépésének hatása az egész rendszert befolyásolja (Rockström et al., 2009).

Tehát a környezetkárosítás egyik legjelentősebb forrása az antropogén hatás, vagyis maga az emberi tevékenység. Ennek mértéke a technikai eszközök használatával megsokszorozódott, ilyenformán az ipar a környezetszennyezés fő okozója. Környezetünk védelmének érdekében a leghatékonyabb mód, ha a tevékenység végzésekor a modernizációs technika minden lehetőségét felhasználva megakadályozzuk a környezet károsításait (Domokos, 2011). Azonban a fenntartható fejlődéshez szükség van a környezettudatos szemléletre, mert a természeti erőforrásainkat felhasználva befolyásoljuk a természeti értékeket, a helyi közösség lehetőségeit és fogyasztásunkkal hatással vagyunk a környezet komplex rendszerére. Az egész kulcsfontja a megfelelő irányba való paradigmaváltozás, így az integrált megközelítést és holisztikus gondolkodást helyi szinten, az Európai Unió alapelvei szerint kell értelmezni, hogy a szociális igazságosság, a közösségi értékek, a kölcsönösség és együttműködés közüggé váljon. Mivel az új technológia nem elég, viselkedésbeli változás kell, hogy az igények helyett valós szükségleteket lánsson el a bolygó (Mónus, 2020).

2.3 A környezeti nevelés és a „zöld” civil szervezetek: Magosfa Alapítvány

A környezeti nevelés, olyan szakembereket vesz maga köré, akik megfelelő készségeket, ismereteket és szemléleteket adnak át, hogy azok hatására a környezettudatos életmód, vagyis a fenntartható fogyasztás értelmében, döntéseik meghozatalakor a Föld erőforrásainak megfelelő mértékében való használatára motiváljanak, hogy a bolygó a következő generáció számára is élhető legyen (Victor, 2010). Főleg tapasztalati tanulás által, viselkedésbéli változást indít el. A „flow” élmény által olyan tevékenységek gyakoriságát helyezzük előtérbe, amelyek boldoggá tesznek (Csíkszentmihályi, 1997). Ez alapján az „áramlat” aktivizál és cselekedtetésre motivál, ez pedig felébresztheti az igényt, hogy mélyebb kutatásokkal, utánajárással a felmerülő kérdéseket körbe járva, majd változtatási pontok megtalálásával és véleményformálással aktív állampolgárokká neveljen, így életmódbéli változtatásra ösztönöz.

A dolgozat vizsgálatának központjában a Magosfa Környezeti Nevelési és

Ökoturisztikai Alapítványt még Martos György hozta létre, a szobi kistérség korábbi kistérségi menedzsere, 2003. február 25-én. Ebben az évben kezdték meg tevékenységeiket is. A szervezet székhelye, oktató központja és szálláshelye Kismaroson (2623, Láng u. 4.) van, a Dunakanyar térségében fekvő Börzsönyligetben, ahol egy elhagyatott üzemi létesítményt újíították fel és hoztak rendbe, pályázatok és támogatások segítségével.

A szálláshelyeket a domb oldalára építették, faházak formájában, amelyeket 2021-ben felújítottak. Innen egy meredek lépcsősor vezet fel a nagyobb épületekhez, majd tovább a telek tetején lévő másik kapubejáráthoz. A nagy épületekben vannak a vizes blokkok, iroda, konyha és az oktató terem, ahol a programokat tartják. Az erdei iskola udvarán, több helyen padok és asztalok vannak kirakva, bemutató faodúk, a gyermekek számára játszótér és hinta, plusz a kemencét is használhatják az idelátogató csoportok.

Az alapítvány a Börzsöny második legmagasabb csúcsáról kapta a nevét, Magosfa (916 m). A szervezet ökoturizmussal, fenntartható területfejlesztéssel és környezeti neveléssel foglalkozik. A három alapprogram indíttatását a szakmai tudás mellett a társadalmi igények indokolták. Az Alsó-Ipoly menti kistérség célja az egészséges és ápolat környezet, ebben a szervezet is segít. Ez indokolja azt is, hogy a fenntartható területfejlesztés érdekében az Ipolytisztítási programokban részt vesznek, akár, mint szervező is. Egyéb feladatok elvégzésével is előrébb haladnak az egészséges környezet kiépítéséhez, mint például a szennyező-források felmérése és felszámolása. Ezek mellett tevékenységük része, hogy országos útmutatót készítettek a közösségi folyótisztítási akciók megszervezéséhez, plusz az elektronikai hulladékgyűjtés megszervezése a szobi kistérség 11 településén és a kistelepülési szennyvízkezelési lehetőségek vizsgálata az Alsó-Ipoly mentén is a munkálataikhoz tartozik.

Az ökoturisztikai alapprogramjaik a Dunakanyarba látogatók érdeklődését próbálják kielégíteni. A Duna-Ipoly Zöldút Program koordinálása, és az országos programban való részvétel is egy, ilyen igény által létrehozott feladatkör. A helyi termékek felmérését és népszerűsítését is elindították a szobi és a váci kistérségek közül 17 településen, mint például az információs táblák felállítása, szórólapok kiadása, honlapon való folyamatos adatbázis frissítés, helyi termékes piacok szervezése. Szorosan hozzá kapcsolódik az újszerű Váci Zöld Fesztivál, amelynek célja elsősorban a váci lakosok, másodsorban Vác térségében élők környezeti tudatosságának erősítése, számukra ehhez szükséges információk átadása, motivációjuk erősítése. A rendezvény hívószavai a gasztronómia, a környezettudatos konyha és a helyi termékek. A rendezvény szervezésében a Bagolybűkk Környezet- és Természetvédő Egyesület is részt vett. Az országos ökoturisztikai honlap (okoturizmus.hu)

szerkesztésében is részt vesznek. Több kiadvánnyal próbálják felkelteni az érdeklődők figyelmét, mint például az Ökoturizmus – természet, kultúra, harmónia című könyv kiadásával. Terjesztésének fő célközönsége az állami szervek, önkormányzatok, vállalkozások és civil szervezetek. A természetbe vágyók számára kerékpáros és vízi túraleírásokat készítenek az egész ország területéről a Sulinet honlapjára, illetve háttér anyagokat is írtak kerékpáros és vízi turizmus témájában. Emellett turista útvonalaknak a kijelölését, kitáblázását is vállalták több helyen a Börzsönyben.

A környezeti nevelés a három alapprogram közül a legkidolgozottabb. A természet megvédése lehetetlen a lakosság környezeti szemléletének átformálása nélkül. Az erdei iskola számos programmal próbálja felhívni a figyelmet a világ változásaira, illetve arra, hogy miként tehetünk környezetünkért. Változatos környezeti nevelési programokat tartanak: természetismereti szakkör, terepi programok, erdei iskolai programok, családi napok, jeles napok, vetélkedők, műhelymunkák, táborok. A fenti tevékenységekhez szükséges modulok és programok kidolgozása, mint az oktatási vázlat és eszköztár elkészítése is hozzájárul a feladatkörükhöz. A szélesebb kiterjesztés érdekében internetes oktatóanyagokat írnak, amelyeket főleg nemzetközi projektek keretén belül valósítanak meg.

A nagyobb kiadványaikat, amelyeket több szervezettel együttműködve sikeresen kidolgoztak programokon ismertetnek, mint például a „Továbbképzés terepi természetismereti programok vezetéséhez” című pedagógus továbbképzés akkreditálása, ahol a szervezést és az egyes elemek megtartását is lebonyolítják. „A fenntartható fogyasztás a környezeti nevelésben. Továbbképzés a 'Fogyasztó kúra' c. modulgyűjtemény használatához” című képzés akkreditálása is egy ilyen kiadvány központú program. Viszont a képzéshez kapcsolódó – nem akkreditált – továbbképzések szervezése különböző témakörökben is megjelenik, mint a „Civil szervezetek környezeti nevelési kiadványainak katalógusa”, amely nyomtatásban és interneten (ld.: magosfa.hu) is megtalálható.

Tevékenyen vesznek részt a Vackor Terepi Természetismereti Oktatóközpontok Közösségének munkájában. A többször havi rendszerességgel megszervezett környezeti nevelési klubbot hoztak létre Vácott. Az idősek és gyerekek együttes környezeti nevelése nemzetközi és hazai (Zöld Forrás) projektek keretében működik, amelyet általában idősek otthonában szerveznek meg, elsőtől negyedik osztályos diákok számára. Ezek mellett a Magosfa Alapítványnál minősített erdei iskolai programokkal várják a nebulókat.

Együttműködésben számos nagyobb szervezetnek is tagjai, mint az Ipolymente-Börzsöny Natúrpark Egyesület, Magyar Természetvédők Szövetsége vagy a Magyar

Környezeti Nevelési Egyesület.

A helyi iskolákkal, önkormányzattal való együttműködés több éves múltra tekintenek vissza, ezek mellett számos más térségi szervezet működik hasonló identitásokkal, mint például: Bagolybükk Környezet- és Természetvédelmi Egyesület, Pandal Egyesület, Göncöl Alapítvány, Törökmező Turistaház és Kalandpark, Kisinóci Turistaház és a Talpalatnyi Vadon Természetmegőrzési Alapítvány.

2.4 A „zöld” civil szervezetek tevékenységeinek állami finanszírozása

Mivel a környezeti nevelés, mint átfogó pedagógia van jelen az országban, így inkább alkalmi tevékenységekben játszik szerepet. Tanösvények, táborok, erdei iskolai programok, jeles napok és számos más a társadalmat mozgósító, illetve gondolkodását formáló cselekedetek összessége, amely a fenntarthatóságra nevel. Több civil szervezet vállal efféle munkákat, amelyet az állam az Agrárminisztérium Zöld Forrás nevű pályázata által támogat. A kormány.hu weboldalon 2022. májusában közzé tett cikk, arról számol be, hogy az az évi 70 millió Ft értékben a környezet- és természetvédelmi célok létrejöttét finanszírozó forrásból, 40 db bejegyzett közhasznú társadalmi, civil szervezet nyerte meg. Az új kiírás szerint 2023-ban a pályázattal elnyerhető támogatás mértéke „Az állam természetvédelmi közfeladatainak átvállalása” szakmai keretén belül 40 millió Ft lesz, a 2023. évi költségvetési törvény XII. Agrárminisztérium fejezete alapján.

2.5 Nemzetközi kitekintés

A külföldi környezeti nevelés helyzete Saly Erika 2014-ben megjelent tanulmánya szerint nem egységes. Az európai országokban az alap oktatási dokumentumok alapján szabályozzák a tanulás tartalmát és követelményeit. A nemzeti alaptantervek, majd a helyi tantervek tagországokként minden esetben tartalmazzák a környezeti nevelést és így a fenntartható szemléleteket, azonban önálló tantárgyként nincs beépítve. A fejlett országokban, mint például USA, Anglia és Németország tekintetében a „környezeti nevelő” külön foglalkozás, szakmai felkészültségük fontos az oktatási intézményekben, valamint a nemzeti parkokban, állatkertekben és civil szervezetekben.

Egy nemzetközi tankönyvkutatás tapasztalatait fogalmazta meg Varga Attila 2008-ban. A kutatás kitér a biológia, egészség- és a környezeti nevelés területének tanulmányozására, ahol feltárja 16 ország tankönyvének rejtett tanterveit. A kutatás elsősorban elemzésre épült, a munka során természetismeret-, földrajz- és biológia tankönyveket vizsgáltak meg a környezeti nevelésre koncentrálva. Alapvetően az írók értékválasztását közvetítik, a témák terjedelme jelentőséggel bírnak és indokolatlan

különbségek láthatóak. Az egyik példa, hogy míg a biodiverzitás és szennyezés témakör 6-7 oldalnyi addig a genetika 54 oldalt foglal magába egy tankönyvben.

Az országok oktatási rendszerében a környezeti nevelés különböző hangsúllyal van jelen. A tantervek készítése közben a nemzetközi irányelveket és javaslatokat figyelembe veszik, azonban más tématerületekhez képest kisebb hangsúlyt kap, tartalmi és terjedelmi szintjét nem feltétlenül írják elő (Saly, 2014).

Ausztriában a környezeti nevelési kezdeményezések magas színvonalúak. Számos határon átnyúló projektben vesznek részt, valamint nemzetközi hálózatban és programban dolgoznak, mint például a GLOBE-program és ENSI-hálózat. Ezek mellett pedig civil tevékenységeik egész Európában ismertek (pl. WWF). Jellemzően pedagógiai terveik élményközpontú és a valósághoz közeli tanulást preferálja (Saly, 2014).

Németországban a 2000-es évek elején elindult projekt (Oktatás a fenntartható fejlődésért 1999–2004) hatalmas változásokhoz járult hozzá. A programban a valóság és a tananyag összekapcsolásával előtérbe helyezték a környezeti nevelést és a problémák elleni küzdelmet, így az iskolai mindennapokban kulcsfontosságú a szennyezéstől elkezdve a fogyasztói védelemig felmerülő kérdések összessége (Saly, 2014).

Finnországban a környezeti nevelés rendhagyó módon érvényesül. Az eddig ismert koncepciókhoz hasonlóan a Nemzeti Oktatási Tanács határozza meg az alaptantervet, majd az iskolák a helyi tantervüket fenntarthatóságra nevelés célzattal készítik el, azonban nincs kiemelt szerepe. A környezettudatos gondolkodás kiegészítésként kapcsolódik be a rendszerbe, mivel intenzíven foglalkoznak az építészettel, ezért az oktatásban hangsúlyozottan kapnak a diákok különböző építészeti kérdéseket és feladatokat tanulmányaik során. Gyakran valóságos városképet kell tervezzenek, amelyhez kulcsfontosságú szempont a fenntarthatósági célok figyelembevétele. Az építészettanítás fejlesztése érdekében a program elsősorban irányt mutat a természeti- és épített környezet harmonikus kapcsolati lehetőségeire (Saly, 2014). A finn környezetvédelmi szakemberek szerint a problémák kezelése érdekében az oktatás-nevelés lehetőségeinek kiszélesítése a környezettudatos gondolkodásmóddal hosszú távú eredményeket generál (Márton, 2009).

2.6 A környezeti nevelés megjelenése a társadalomban

Kiemelten vizsgált, a Dunakanyar déli kapujaként ismert Vác, a harmadik legnagyobb lélekszámmal rendelkező Pest megyei település, mint e területen központi szerepet betöltő város. A kutatás kiterjed ezek mellett a szorosan hozzá kapcsolódó térségek összességére, amelynek akár funkcionális kapcsolata van az érintett várossal, idesorolva a Dunakeszi-, Rétság- és Szobi járást.

A Váci Napló Online weboldalon közzé tett hírek szerint a környezeti nevelési programok 2021 őszen újra beindultak. A Covid miatti korlátozások enyhülése megengedte, hogy a városterveik szerint megrendezhessék az év második felében a futóversenyeket, megtartsák a Liget és Rózsapark szépitési programokat, a mobilitás hetét, a Tour de Vác kerékpáros vetélkedőt és még számos eseményt (Bíró, 2021). Többségük 2022-ben is megrendezésre kerültek, mint például a Liget szépitése, ami az évekkkel ezelött elkészült tájrehabilitációs tervek része (Bíró, 2022).

A közösség szemléletformálása és ezzel együtt a vidék fejlesztése sok ponton kapcsolódik, erre jó példa egy közösségi komposztáló elhelyezése, amelyet Vác megvalósított a Bagolybükk Környezet- és Természetvédelmi Egyesülettel a Munkácsy parkban. Remek kezdeményezés arra, hogy zöld hulladékainkat megfelelő módon kezeljük és minél kevesebb szemetet helyezzünk kukáinkba, mivel a természet közbenjárásával hasznos komposztta alakul növényi szermaradványunk. Azonban annak ellenére, hogy az elkészített faládákon a táblák szépen elmagyarázzák, hogy miként is kellene használni, hogy újra hasznosuljon a zöld hulladék, mégsem funkcionálisan használják (Bíró, 2022). Így ahogy a példa is mutatja a látványos cselekedetek mellé fontos a szakmai tudás átadása is, amelyet főleg a környezeti neveléssel tudnak megosztani az arra alkalmas előadók, oktatók.

2022-ben számos rendezvény, mint a Föld Napja alkalmából vetélkedők szervezését (Dulhai, 2022) és egyéb jeles napok hagyományteremtésére tettek hangsúlyt Vácott. A szeptember 10-én megrendezett Váci Zöld Fesztivált a Magosfa Alapítvány és a Bagolybükk Egyesület együtt megszervezte és lebonyolította. Az önkormányzatnak megfogalmazták célkitűzéseiket, hogy a váci lakosok, másodsorban Vác térségében élők környezeti tudatosságának erősítését vették alapul, hogy számukra az ehhez szükséges információk átadása, motivációjuk erősítése megtörténjen.

Vác a maga történelmi szerepével és kulturális identitásával több szempontból kapcsolódik a környezetében lévő településekhez, a közigazgatási központként funkcionáló város vizsgálati szempontom alapján fontos szerepet tölt be, mivel egy jól kiépített iskolahálózattal rendelkezik. Számos intézményében megjelenik a környezeti nevelés és maga az önkormányzat is egyre több intézkedést tesz ez ügyben. Ezért elsősorban a Vác város által elkészített Integrált Településfejlesztési Stratégiát értelmezve tudatosul, hogy nem tér ki részletes iránymutatás a környezeti neveléssel kapcsolatban. Stratégiai célokat fogalmaz meg, mint környezetvédelmi intézkedések vagy kulturális-, életminőség javítására szolgáló beavatkozások. Azonban említésre kerül az EU 2020 Stratégia, ahol intelligens, fenntartható és inkluzív növekedést szeretnének elérni, és alapcélként tűzték ki az oktatást

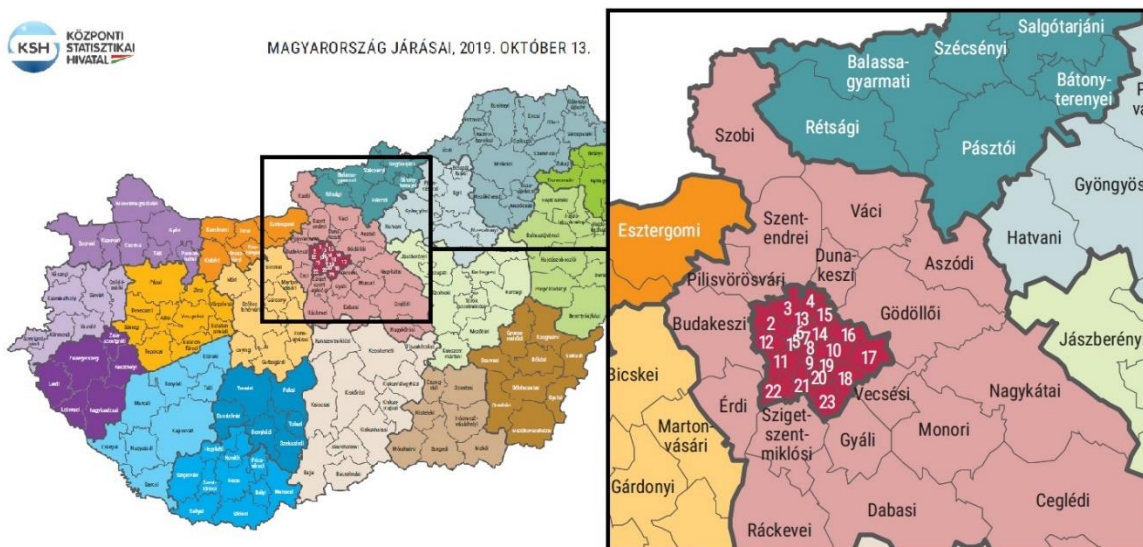
is e területen. A humánerőforrás-fejlesztése érdekében pedig az oktatás-képzés infrastrukturális háttérét építik ki, mivel a szakmai, képzési programok hatásköre már nem városi jellegű. Valamint a hosszútávú jólét növelésére szánt terv, hogy Vác egy tudásalapú iparágat hozzon létre, hozzátartozik, hogy megvalósítandó céljaik közé tartozik egy megfelelő alapfokú (BSc vagy BA) diplomát adó oktatási intézmény létrehozása. Ezek mellett a közel 8500 diákkal szükségesnek tekintik az „iskolaváros program” kivitelezését, amelyben erősítik a diákváros funkcióját. Azonban konkrét tevékenységek nincsenek a környezeti nevelés népszerűsítésére, inkább csak átfogó, illetve hozzá kapcsolódó feltételezhető projektek létezését említi meg, viszont az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK) által megfogalmazott jövőképet szó szerinti idézettel emelték ki a stratégiában (Vác ITS, 2015). Ennek alapján a Nemzeti Fejlesztés - 2030 OFTK megvalósulásáról szóló beszámoló dokumentumát tanulmányozva, leírják a szak- és területpolitikai fejlesztési célok megvalósulásai között, hogy a stratégiai erőforrások megőrzésének, fenntartható használatának szakpolitikai feladatai - környezetvédelmi prioritást képeznek. Ezek alá tartozik a környezetvédelem, természetvédelem, vízgazdálkodás kérdésköre, a klímapolitika és energiabiztonság, illetve a katasztrófavédelem is. Az első körben megemlített fejlesztéspolitikai feladatok megvalósulása a leírtak szerint „a környezettudatos szemlélet és gondolkodásmód erősítése a környezeti nevelés, szemléletformálás, a fenntartható termelési eljárások és fogyasztási szokások, illetve a környezeti információkat biztosító rendszerek támogatásával” (OFTK, 2018, 317 p.) történik. Más kapcsolódó környezeti politika végrehajtásában is szerepet tölt be, mint a leszakadó és szerkezetátalakítási problémákkal küzdő térségek felzárkóztatása érdekében a környezeti nevelés bevezetése és szélesebb körű alkalmazása számos egyéb jól kiegészítő tevékenységgel együtt (OFTK, 2018). Ez ügyben már a 2014 és 2016 közötti intézkedések több tevékenységgel megkezdődtek, mint például a TeSzedd! hulladékgyűjtési akció, amely már Vácott és környékén is meghatározó mozgalommá nőtte ki magát (OFTK, 2018).

Országos viszonyításként a Nemzeti Alaptanterv 1993-as megfogalmazásában következett nagy előrelépés, miszerint a környezeti nevelés lehetőségét biztosítani kell az iskolarendszeren belül (Baranyi, 1993). Kötelező a környezettudatos szemlélet közvetítése, azonban intézményi szinten mégsem jelenik meg a fenntarthatóság eszköztára. Ezt a hozzáállást tovább erősítette, hogy a kilencvenes évek végén Magyarország csatlakozott a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezethez (OECD), amely a 29 taglétszámmal működő legnagyobb nemzetközi oktatásügyért felelős globális szervezet, amelynek célja,

hogy segítse a gazdasági és szociális politika kialakulását és értékelését (Halász, Kovács, 2002). Így a magyar oktatáspolitikában is befolyásoló tényező lett a nemzetközi együttműködés. Ennek eredményeképpen a decentralizálódó iskolarendszer erősítése a helyi önkormányzatok által fenntartott intézményekben a tanulás modernizálását hozta előtérbe, illetve, hogy a megújult módszerekkel hatékonyabb legyen a globális és az európai gazdasági-társadalmi kihívásoknak való megfelelés. Mivel a környezeti nevelés szorosan kapcsolódik a helyi és országos gazdasági és társadalmi fejlődések törekvéseihez, így eme innovatív oktatáspolitikai sikerét számos „metahatás” kíséri majd a fejlődésben (Havas, 2009). Az esélyegyenlőség nevében különböző életkorú és differenciált háttérrel érkező tanulót megillet az oktatás, amelyet a környezeti nevelés terén is megfogalmaztak, hogy értékeivel több társadalmi csoportot érjenek el. Ennek egy jól bemutatható szakirodalma a Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia. A szubszidiaritás elvének alkalmazásával, vagyis az elvégzendő feladatokat a leghatékonyabb döntési szinten, a Magyar Környezeti Nevelési Egyesület és önkéntes csapata a nevelési céloknak megfelelően a helyi önkormányzatok és helyi társadalom együttes működésével hozza meg (Vásárhelyi, 2010).

2.7 A vizsgált Dunakanyar térségének átfogó bemutatása

A Dunakanyarban vizsgált járási területek a Duna bal partján helyezkednek el az Északi-középhegység nyugati oldalán (1. ábra). A Szobi- és Rétsági járás a Börzsönyben, míg a Váci járás a lealacsonyodó Cserhátvidéken, vagyis a Naszály-hegy lábánál található, valamint dél felé a Vác-Pesti-Duna-völgy síkon a Dunakeszi járás. Ezek mellett földrajzi adottságaik között fontos megemlíteni az országon átfolyó egyik fő vízerőforrásunkat, mivel a folyam nagyban befolyásolja a városok hangulatát és stratégiai szerepét. A Magyarország Információs és Kereső Portál (továbbiakban: hunmix.hu) weboldala alapján a Dunakeszi-, Váci- és Szobi járás besorolása regionális szinten kapcsolódik, idegenforgalmi szempontok szerint a Budapest-Közép-Dunavidék turisztikai régióhoz és a Budapest-Közép-Dunavidék turisztikai és idegenforgalmi marketing régióhoz köthetőek. Emellett statisztikailag a Közép-Magyarország statisztikai nagyrégióhoz (NUTS 1) és a Közép-Magyarország statisztikai régióhoz (NUTS 2) tartoznak. Ettől kicsit eltérően a Rétsági járás szintén a Budapest-Közép-Dunavidék turisztikai régióhoz köthető, azonban az Észak-Magyarország turisztikai és idegenforgalmi marketing régióhoz tartozik már, továbbá az Alföld és Észak statisztikai nagyrégióhoz (NUTS 1) és az Észak-Magyarország statisztikai régióhoz (NUTS 2) kapcsolódik. A székhelyek nagyságát tekintve Dunakeszit és Vácot 2022-ben Magyarország 50 legnépesebb települése közé sorolta a Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban: KSH).

1. ábra: A Dunakanyarban a Szobi-, Váci-, Dunakeszi- és Rétsági járás, 2019-es KSH adatok alapján (forrás: <https://www.ksh.hu/docs/teruletiatlasz/jarasok.pdf>, saját szerkesztésű kép, 2023)

Az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (továbbiakban: TEIR) alapján a Váci járáshoz 18 település tartozik, amelynek területe összesen 360 km². Lakónépessége 68 960 fő, azonban a KSH 2021-es adatai szerint a lakónépesség száma az év közepén (a népszámlálás végleges adataiból tovább számított adatok alapján) 69 502 fő. A Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság honlapján (továbbiakban: nyilvantarto.hu) 2022-es és a KSH 2021-es adatai szerint az állandó népessége 70 371 fő. Ekkor Budapesttel együtt számítva az átlag lakosság 55-56 ezer körüli fő volt, így a Váci járás meghaladva ezt: népsűrűsége 195 fő/km² körüli. Legnépesebb települései Vác (33 943 fő), Órbottyán (8 049 fő), és Sződliget (4 851 fő). Legkevésbé népes Váckisújfalu községe, amely 482 fős. Vác székhelyére jellemző, hogy fejlett ipara, korszerű egészségügyi intézményhálózata és egyben jó színvonalú iskolahálózattal rendelkező közigazgatási központ, amely vonzó 1000 éves történelme, gazdag művészeti- és kulturális élete miatt (Vác ITS, 2015).

A Dunakeszi járást nagyban befolyásolja a főváros agglomerációs hatása, továbbá Vác közelsége is, mivel egészségügyi szempontból korhízi ellátást a térségben lakók Vácott vehetnek igénybe. A Dunakeszi székhellyel rendelkező járás további települései: Fót, Göd és Csomád, amelynek alap területe a TEIR szerint 105 km², ezzel Magyarország legkisebb területű járása. Ehhez képest az állandó lakossága jóval meghaladja az átlagot a nyilvantarto.hu 2022-es adatai alapján (88 814 fő). Dunakeszi ITS helyzetértékelésében megfogalmazva a székhely közigazgatási és gazdasági központ, míg Fót kulturális és kereskedelmi és ezt kiegészítve Göd üdülési funkciókat tölt be. A települések közötti

kapcsolat mindennapos a kis fizikai távolság miatt, azonban egy közös cél érdekében a passzív magatartás és az együttműködés hiánya által számtalanszor nehezen értenek egyet.

A Szobi járás a Börzsöny kapuja, amely határvidék a szomszédos Szlovákiával, így a fővárostól északra helyezkedő térség bizonyos esetekben határon átnyúló vonatkozásokat szerepeltet. Területe hosszan elnyúlik a Duna mentén, amelynek nagysága a TEIR adatbázis alapján 438 km², és településeinek száma 17. A nyilvanto.hu szerint 2022-ben az állandó lakossága 25 582 fő, a kis lélekszámhoz több aprófalva tartozik. A legkisebb községe törpefalva: Tésa (104 fő), a legnagyobb települései: Nagymaros (5 192 fő) és Verőce (4 094 fő), míg a járás székhelye a harmadik helyen Szob városa (2 656 fő), amely nem sokban tér el Kismarostól (2 563 fő). A főváros és Vác közelsége nagyban befolyásolja a települések népességét, a déli vidék a könnyebb megközelítés miatt is szorosabb kapcsolatot építhet ki, mert a hiányos funkciójú Szob központú járást kiegészítik (Szob ITS, 2015).

Közel azonos mutatókkal a Dunakanyar része a Rétsági járás, amelynek területe 435 km² és településeinek száma 25, a TEIR szerint. A nyilvanto.hu adatbázisából kiderül, hogy számos apró- és kisfalva helyezkedik el a térségben, a legkisebb lélekszámmal rendelkező törpefalva Horpács (170 fő), míg a legnagyobb Diósjenő község (2 983 fő), majd a járás székhelye Rétság városa (2 694 fő) következik. A térség állandó lakosainak száma 2022-ben összesen 25 051 fő. Nógrád megye részeként a térség nem kapcsolódik az agglomerációhoz, az idegenforgalmi és statisztikai besorolása eltér a többi járásokéhoz képest. Turisztikai adottságaihoz tartozik, hogy számos természeti értékkel rendelkezik a Duna-Ipoly Nemzeti Park területe alatt, továbbá üdülés szempontjából a Bánki-tó és a minden évben megszervezett Bánkitó Fesztivál növeli az ide látogatókat. Emellett kiemelkedő nyári rendezvényeket és programokat kínálnak, akár határon átnyúló szlovák partnerekkel (Rétság IVS, 2009).

2.8 Konceptualizálás

„zöld” szemlélet: András Csaba cikke szerint ez a szemlélet „mint olyan” nem létezik, különböző politikai álláspontok határozzák meg, hogy merre irányul a probléma megoldása. Azonban a köztudatban számos helyen használják, főleg marketing szempontjából. Schäfferné Dudás Katalin arról számol be, hogy Peattie 1992-ben a zöldmarketinget miként definiálja, hogy felelősséget mutat a globális környezeti állapotok és élővilág kapcsolatára. Később Peattie 1994-ben a lényegét négy pontban fogalmazta meg: „holisztikus és rendszerszerű szemlélet, nyílt végű időtáv, valamint globális látásmód jellemzi, amely a gazdasági hatékonyság helyett az ökológiai fenntarthatóságot helyezi a középpontba, és képes a természet belső értékeinek felismerésére” (Schäfferné, 2007, 6 p.).

Klímaszorongás: Már több felmérés szerint egyre nagyobb tömegeket érint ez a pszichológiai lelki állapot. A Greenpeace honlapján közzétett blog bejegyzés is ezt támasztja alá, miszerint „a független Pew Research Center felméréseinek adatai szerint világszerte csaknem minden harmadik ember (72%) attól tart, hogy a globális klímaváltozás személyesen árt neki. A fiatalok majdnem fele szerint az éghajlatváltozással kapcsolatos érzéseik negatívan befolyásolják mindennapi életüket, és 77%-uk szerint ijesztő jövő vár rájuk az éghajlatváltozás miatt – derül ki egy tízezer, 16 és 25 év közötti fiatalra megkérdező kutatásból, amelyet 10 országban készítettek akadémikusok” (Greenpeace, 2021).

Élmény pedagógia: Gáspár Tamás tanulmányában a fogalom kibontása több megközelítésből tevődik össze, mint egy stratégiai tevékenység. Legrelevánsabb megközelítése a témával kapcsolatban: „cselekvésen, tapasztaláson keresztül vezet az út, mégpedig a tiszta tapasztalaton, amely mindenekelőtt mély önismeretet takar, továbbá úgy tekinti a dolgokat és viszonyainkat, ahogy vannak. A profán élmény így válik Él-ménnyé, a cselekvés és annak élménye pedig eleven tudássá. Ez az élő tudás ugyanakkor felelősség is. A teljességre nevelés pedig két pilléren nyugszik, az egyéniség felszabadításán és annak pszichikus szervezettségén, önkontrollján; forrása pedig az Élmény” (Gáspár, 2015, 113 p.). Tehát a pedagógusok ezen módszerrel nem csak tudást, hanem életre való nevelést, önfejlesztést és a sikeres élethez való társadalmilag hasznos beilleszkedést is biztosíthatja.

Környezeti nevelés: A Magyar Környezeti Nevelési Egyesület által megfogalmazódott Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégiában olvasható, hogy a környezeti nevelés, olyan attitűdöket, készségeket, ismereteket és szemléletet ad át az egyén szintjén, amely társadalmi, gazdasági és ökológiai jelenségek kapcsolatára és összefüggéseire való felismert, illetve új magatartási és életviteli mintákat hoz. Ennek tágabb megfigyelésével, a környezeti nevelés, a társadalom szintjén is meghatározó attitűdöket teremt, mivel az egész termelési és fogyasztási rendszer fenntarthatóvá tételét szolgálja (Czippán, Havas, Victor, 2010).

Fenntartható életmód: A Miskolci Egyetem Marketing Intézete által megfigyelt empirikus kutatásában, a válaszadók nagy része szerint, a környezettudatossággal kapcsolatos állítások közül, leginkább a felelősségvállalás és a globális problémák folyamataihoz való viszonyulás egyetértése mutatkozik, miszerint döntéseik és cselekedeteik irányítják a Föld bioszféráját. A fenntartható életmód a környezettudatosság marketingje, vagyis „a fogyasztói környezettudatosság motivációinak ismerete elengedhetetlen a vásárlási döntések megértéséhez. A fenntartható fogyasztás legjellemzőbb korlátjaként a szakirodalomban az öko-termékek és a környezettudatos megoldások ára,

illetve a fogyasztók kényelmessége szerepel” (Tóth, Molnár, 2014, 222 p.). Tehát ezen életmódbéli viselkedés betartása: helyes gazdasági, társadalmi és ökológiai hozzáállással bír, hogy a Föld erőforrásait megfelelő mennyiségben és intenzitásban használják.

Fenntartható életmódra való érzékenyítés: Egy pedagógus értékelésénél, a már 9 terület közül fejlesztendő kompetencia, amely a környezeti nevelésben mutatott jártasság, a fenntarthatóság értékrendjének hiteles képviselője és a környezettudatossághoz kapcsolódó attitűdök átadásának módját jelenti. Segíti a gyermekeket, tanulókat, hogy megértsék a nem fenntartható és fenntartható fejlődés különbségeit, illetve kihasználja saját szakterületén, illetve intézményében a fenntarthatóságra nevelés pedagógiai lehetőségeit. Az Oktatási Hivatal honlapján megtalálható Önértékelési kézikönyvek szerint: „Az EMMI rendelet alapján 2021. január 1-jét követően a környezeti nevelésben mutatott jártasság, a fenntarthatóság értékrendjének hiteles képviselője és a környezettudatossághoz kapcsolódó attitűdök formálásának módja értékelési területen szereplő elvárásokat is értékelniük kell a tanfelügyelet során szakértőknek, ezért ezen 9. értékelési területtel kiegészült a pedagógusokra vonatkozó ellenőrzési területek köre mind a tanfelügyeletben, mind az önértékelésben” (Oktatási Hivatal, 2022).

3. Saját vizsgálat

3.1 Kutatási célok, kutatási kérdések és hipotézisek

Kutatás célja, hogy reprodukálható legyen a vizsgálat a Dunakanyar fejlesztésének lehetőségeként, amely megmutatja, hogy egy adott térségben végbemenő környezeti nevelés milyen hatással van az ott lakó közösségekre, illetve érzékelhető-e bármi féle változás az érintett társadalmi szinteken, hogy egy fenntarthatóbb világban éljenek, ahol a Föld erőforrásait a megfelelő módon használják. Ezek mellett pedig a következő generációknak is ugyan azokat az életkörülményeket biztosítsák, amelyet Magyarország Alaptörvénye is megfogalmaz: „A nemzeti vagyon 38. cikk (1) A magyar állam és az önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon. A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele. A nemzeti vagyon megőrzésének, védelmének és a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodásnak a követelményeit sarkalatos törvény határozza meg” (2011. évi CXCVI. törvény).

Maga a vizsgálat a térségben végbement környezeti nevelés multiplikátor hatásait figyeli, hogy a Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány (vagy más környezeti neveléssel tevékenykedő szervezet) már több éves munkájának, *van-e bármi felé befolyása a térségben lakó emberek életmódjára, vagyis, hogy fenntarthatóan éljenek.* Mivel az oktatással kezdődik minden, így felmerül a kérdés, hogy a külön érintett osztályok, ahol megtörténik az órákon kívüli vagy rendhagyó tevékenységekkel a fenntarthatóságra való érzékenyítés, ott *mutatkozik-e életmódbeli változás, illetve a diákok megosztják-e szülőikkel a „zöld” szemléletet.* Mind ezek mellett, *mennyire befolyásolja a tanulók kompetenciáit, hogy a társadalom számára is sikeres életet éljenek.* Az erdei iskolai programok, táborok élmény pedagógiai módszere a leghatékonyabb oktatási forma, az így tanult diákok gondolkodásmódja, illetve az összefüggések megértése, problémamegoldó képessége a környezeti neveléssel együtt *lehet-e befolyásoló tényező a pályaválasztásban.*

I. Hipotézis: A fenntarthatósági témában motivált pedagógusok támogatják a környezeti neveléssel foglalkozó szervezeteket.

II. Hipotézis: Az adott térségben tevékenykedő „zöld” szervezetek, egyesületek környezeti nevelése több generáció szemléletét, gondolkodásmódját befolyásolta, hogy fenntartható életmóddal hasznos társadalmi életet éljenek.

III. Hipotézis: A környezeti neveléssel találkozó családok nagy része a Föld erőforrásait felelősségteljesen használja, amelynek egyik multiplikátor hatása egy összetartó

lokális közösség.

3.2 A vizsgálat körülményei és helyszíne

A kutatás lehatárolása és alap körülménye a Magosfa Alapítvány kapcsolati tőkéjén keresztül lett meghatározva. Ezért kapott kiemelt figyelmet Vác, ahol a legnagyobb mértékben tevékenykednek, viszont a váci járás mellett a közeli rétsági-, dunakeszi- és szobi járás is érintve van a vizsgálatok szempontjából. Ezzel nagy vonalakban a Dunakanyar területét körbe fogva reprezentálható és a következtetések az ország szintjére kiterjeszthetők lesznek elméletileg, mert a téma kérdésköre nem helyspecifikus, hanem inkább szektorokhoz köthető. Mivel a környezeti nevelés helyi és országos civil szervezetekkel, valamint állami és nemzetközi intézményi területeken történik, amely az ország egészére kiterjed.

A kiválasztott oktatási intézmények állami vagy egyházi fenntartásúak, a magán iskolák oktatási rendszere nagyban eltérhet a megszokottól, így azok vizsgálata nem került bele a kutatásba. A helyzetfelméréshez szükséges kontroll iskola háttér információk alapján a Váci Táncsics (4. pont), ahol a kötelező országos szabályozások mellett még nem alakult ki civil szervezetekkel együttműködés, így az effajta környezeti nevelés sem.

A vizsgált létesítmények a következők:

1. Dunakeszi, Krisztus Király Római Katolikus Általános Iskola
2. Göd, Németh László Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola
3. Szokolya, Cseh Péter Általános Iskola
4. Vác, AM KMASzC Táncsics Mihály Mezőgazdasági Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium
5. Vác, Árpád Fejedelem Általános Iskola
6. Vác, Boronkay György Műszaki Technikum és Gimnázium
7. Vác, Karolina Katolikus Általános Iskola
8. Vác, Madách Imre Gimnázium
9. Verőce, Géza Fejedelem Református Általános Iskola, Óvoda és Bölcsőde

A vizsgálati módszerek kiválasztása után a strukturált interjúk 2022 májusától egészen 2023 januárjáig készültek, míg a szülőknek szánt kérdőív 2022 decemberében lett megosztva, két fordulóban, továbbá a lakossági kérdőív kiküldése 2023 január és februárjában történt.

3.3 Kutatási módszerek és a minta bemutatása

Secunder adatgyűjtő kutatás alapján, több a témával kapcsolatos fogalom

szakirodalma olvasható. Mónus Ferenc „A fenntarthatóságra nevelési törekvések hatásának értékelése hazai középiskolákban és kapcsolódó kutatómódszertani ajánlások” című tanulmányában számol be arról, hogy a környezetbarát viselkedés és a környezeti attitűdök között számos tanulmány szerint van ok-okozati összefüggés, azonban több tényező bonyolult kölcsönhatásban felelős ezek kialakulásáért, mind külső és belső rendszerek által. Emiatt átgondoltan olyan potenciális és jól definiálható fogalmak a vizsgálat alapja, amelyek szorosan kapcsolódnak a környezeti nevelés hatásához, mint a környezettudatos gondolkodás, a fenntartható életmód és a helyi közösséget szolgáló aktív állampolgár szerepe. A társadalmi tanulmányokban többnyire kérdőíves kutatással és interjúkérdésekkel vizsgálták az aktuális állapotokat, folyamatokat. Eredményeiket ezután leíró statisztikai elemzéssel, majd kérdéssoronként összegezve mutattak be (Havas, Varga, 2005).

Ezek alapján a primer adatgyűjtő kutatás módszertana: strukturál interjúk és kérdőívek, amelyek állapot- és folyamat felmérést vizsgálnak a Dunakanyar fejlesztésének lehetősége érdekében. Az interjúk ad hoc (eseti) elemzésének módjai: kondenzációs (sűrítés), vagyis saját szavakkal összefoglalt és kategorizációs (csoportosítás), ahol a különböző szempontok szerint a hasonlóságok és eltérések bemutathatóak (Sztárayné, 2011). A kérdőívek eredményeinek értelmezéséhez használt kutatási módok: leíró összesítés és kapcsolatkereső elemzés (Munkár, 2013). A kérdések kialakításánál a befolyásoló tényezők minimalizálása, csak a releváns vizsgálati szempontokra adott válaszok elemzése a cél. A kitöltés jellege: bekezdés, jelölőnégyzet, feleletválasztós, legördülő lista, feleletválasztós rács és lineáris skála, amelynek tartománya 1-től 6-ig terjed, hogy a válaszadók valamelyik szélső értékhez elhatárolja magát, így döntési kényszer elé helyezve (Likert-skála).

Első lépésként a felsorolt intézményekben, minimum egy tanárral készített strukturált interjú. A Magosfa Alapítvány számos településen több éves kapcsolattal rendelkezik iskolákkal, és tanárokkal, továbbá újabb ismerkedések alakulnak ki más falvak és városok intézményeivel, ezzel is bővítve kapcsolatrendszerüket. A megkérdezettek széles idősávról, vagyis folyamatról tudnak beszámolni, majd a jelen állapotok helyzetével egy folyamat tendenciát lehet leszűrni a diákok kompetenciájáról, amely a környezeti nevelés hatékony módszereivel fejleszthetők.

A helyzetfelméréshez szükséges a 9 tanár segítsége, hogy a környezeti neveléssel érintett osztályok tanulói milyen mértékben osztják meg szülőkkel az elhangzott környezettudatos szemléletet. A szülők ilyen módon történő környezeti nevelése, a diákok által igen nehéz, viszont ennek ellenére szintén alkalmazhatják a környezettudatos

gondolkodást. Ennek vizsgálatához pedig a szülőknek szánt Google kérdőív kérdései adnak választ, ahol a fenntartható életmódhoz kapcsolódó szokások felmérése a cél és a hozzá tartozó információs csatorna felkutatása, amely által tájékozódik.

Végül a nagyobb hatásvizsgálat miatt, minél szélesebb körben kiterjesztett társadalmi réteg lekérdezése, így a helyi közösségnek írt kérdőív, a szülőkhöz hasonló kérdéskörökkel lett megosztva. Ezzel kiküszöbölve azt a tényt, hogy nem csak az oktatási intézményekkel kapcsolatban lévő állampolgárok találkozhatnak a környezeti neveléssel.

A strukturált interjú módszerének bemutatása

Az alapadatok feljegyzése (1. sz. melléklet) után a kontroll iskola beazonosítására tett kérdés az első. Majd az intézményen belüli természet- és környezetvédelmi intézkedések vizsgálata a mindennapokban, ahol az országos szabályozás, mint szelektív hulladékgyűjtés, fenntarthatósági hét és jeles napok megtartása mellett a kutatás szempontjából mérvadó egyéb tevékenységekre mekkora figyelmet szán az iskola. Ezt kiegészítve a következő kérdés arra irányul, hogy a tantermes oktatásban megjelenik-e formálisan a fenntarthatóságra való nevelés, mivel a pedagógiai kompetenciák 7. elemének bevezetése országos szinten erre következett. Ehhez kapcsolódva spekulálható az a felvetés, hogy a környezeti nevelésben aktív tanárok érzékelnek-e a tanulók között, akár osztályok közötti különbséget, amely arra vezethető vissza, hogy az élmény pedagógiával oktatott nebulók kompetenciája, komplex gondolkodása és akár motivációja is eltér a nem tudatosan környezeti neveléssel oktatott diákok között. A jövőre való tekintettel felmerül, hogy az érintett öreg diákok pályaválasztására vajon befolyásoló tényező volt a környezettudatos szemléletformálás. Ezek mellett a szülőkre való hatás megtörténik-e. Végül nyílt kérdéssel zárva az interjút a tanárok kifejtetik a témához kapcsolódó gondolataikat.

A kérdőív módszerének bemutatása

A kérdőív két blokkra tagolódik (2. sz. melléklet). Az egyik *I. blokk* csak a szülői célcsoportnak készült, amely az iskolák által érzékeltetett környezeti nevelés mértékét mutatja. A másik *I. blokk* pedig a lakossági platformok, vagyis a kérdőívvel való találkozást mutatja. Majd a *II. blokk* kialakítása a szülők és a lakosság felé azonos. Szocio-demográfiai adatok lekérése után a környezeti nevelés hatását vizsgáló kérdések fejezik ki, hogy miként informálódnak a környezettudatosságról és ezek mellett milyen módon értelmezik a fenntartható életmódot, a közösségi együttműködést. Valamint befolyásoló tényezőként hatnak-e a civil szervezetek a gondolkodás módjuk alakulásában.

A szülői kérdőívet a tanárok segítségével kétkörös megosztással, míg a lakosság felé főleg terület alapú célirányos facebook csoportokban lett közétéve. A reprezentálhatóság

miatt véletlenszerű, nagy mintavétellel közelíthető meg a lakosság környezettudatos viselkedésének bemutatása, ahol a szocio-demográfiai tényezők ok-okozati összefüggéseket mutathatnak. A kitöltés hitelessége miatt a „Mely szervezet(ek) munkáját ismeri a felsoroltak közül?” kérdésnél a „Környezetben Együtt Egyesület” válasz lehetősége kitalált, vagyis egy nem létező szervezet, hogy az erre adott válaszadók „túl buzgósága” vagy saját maguk jó színben való feltüntetése ne torzítsa az eredményeket.

A kérdőívekben felsorolt környezeti neveléssel foglalkozó szervezetek csoportosítása területi léptékük szerint, továbbá kiegészítve még néhány helyben is tevékenykedő társulással:

Országos léptékű:

1. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
2. Magyar Természetvédők Szövetsége
3. Erdei Iskola Egyesület
4. Magyar Környezeti Nevelési Egyesület

Regionális léptékű:

1. Pangea Kulturális és Környezetvédelme Egyesület
2. Humusz Szövetség
3. Ipolymente-Börzsöny Naturpark Egyesület

Helyi (lokális) léptékű:

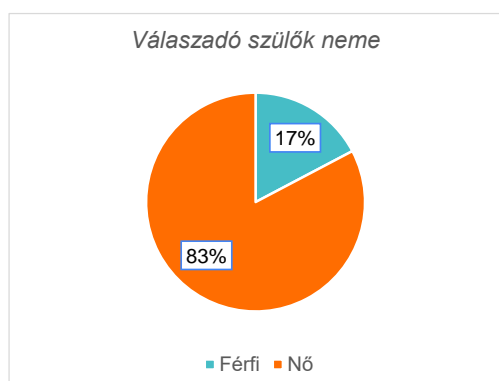
1. Bagolybükk Környezet- és Természetvédelmi Egyesület
2. Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány
3. Göncöl Alapítvány

A listában nem szereplő releváns KN-szervezetek a Dunakanyarban:

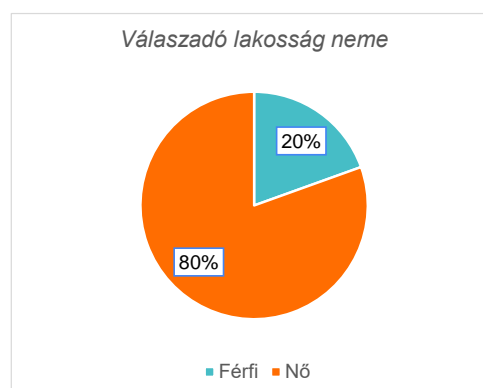
1. Pandal Egyesület
2. Törökmező Turistaház és Kalandpark
3. Kisinóci Turistaház
4. Talpalatnyi Vadon Természetmegőrzési Alapítvány
5. Gödi Ökoklub
6. Greenpeace Magyarország Egyesület
7. WWF Magyarország Alapítvány

A nagyobb ismeretség miatt a kérdőív felsorolásából kihagyott nemzetközi léptékű szervezet: a Greenpeace és WWF, amelyek magyarországi kirendeltséggel is dolgoznak, számos civil szervezettel és önkormányzatokkal lépnek kapcsolatba a helyi problémamegoldásokért.

A szülők által kitöltött kérdőívek (N = 162) közül a válaszadók 83%-a nő (2. ábra), amely nem mutat nagy eltérést a lakossági (N = 41) értékhez képest, ahol szintén többségében nők szerepelnek (3. ábra).

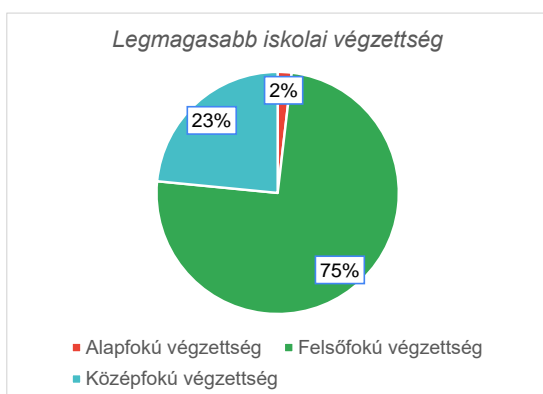

2. ábra: A válaszadó szülők nem eloszlása (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

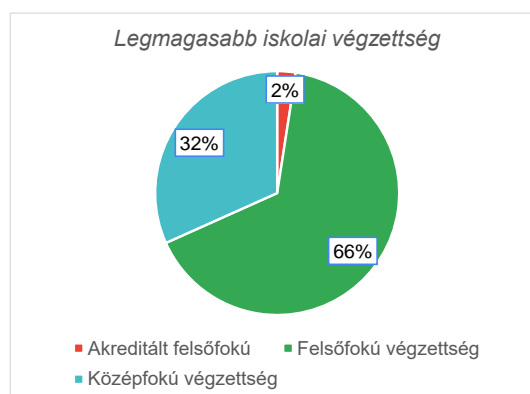

3. ábra: A válaszadó lakosság nem eloszlása (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

A legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya mindkét kérdőív esetében hasonló (4. és 5. ábra), a felsőfokú iskolázottság kiemelkedő (66-75%), míg az alacsonyabb végzettség 23-32%-os értékű.

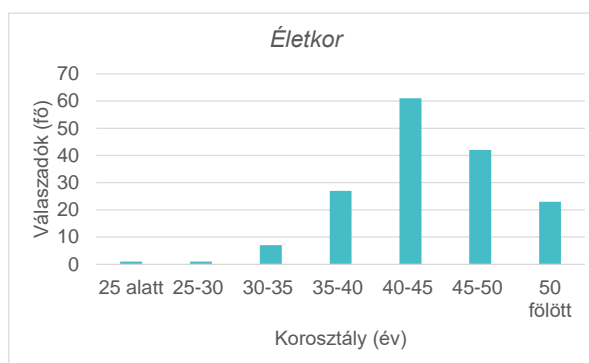
4. ábra: A szülők legmagasabb iskolai végzettségének megoszlása (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

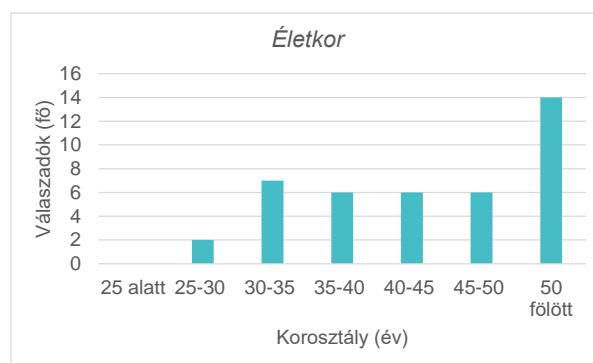
5. ábra: A lakosság legmagasabb iskolai végzettségének megoszlása (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

A válaszadók életkorának megoszlása változókéonyabb képet mutat a két kérdőív között, azonban egymást jól kiegészítve szélesebb lefedettséget adnak a kutatás szempontjából. A szülői korosztályt jól tükrözi a 35 és 50 év közötti haranggörbe, akiknek első, második vagy harmadik gyermeke jár az adott tanintézménybe (6. ábra). Míg a lakosságnak kiküldött kérdőívek alapján kiemelkedően a legtöbb válaszadó 50 év fölötti, azonban az értékek szórta, közel azonos mennyiséget jeleznek 50 év alatt, egészen a 25

éves korosztályig (7. ábra).

6. ábra: A szülők életkora (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

7. ábra: A lakossági válaszadók életkorának megoszlása (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

A Dunakanyar lehatárolásához négy területi egységet vizsgál a kutatás: a Váci-, Szobi-, Dunakeszi- és Rétsági járásokat. A lakhelyek elhelyezkedése a szülők körében logikusan következtethető, mivel a 9 db létesítményből 5 db Vácott található, ezért nem meglepő, hogy magas értéket mutat a Váci járás (8. ábra). Azonban nem arányos a felkeresett intézmények mennyiségével, hasonló elérési számokat mutat a Dunakeszi járás, ahol 1 db általános iskolát vizsgál a kutatás. A lakosság által kitöltött kérdőívek az elérés szempontjából hozza a várt értékeket, miszerint a legtöbb válaszadó a „Környezettudatos Vác” csoporton keresztül kiküldött űrlappal találkozott. Ezért a legmagasabb értéket szintén a Váci járás érte el (9. ábra).

8. ábra: A szülők lakhelyének elhelyezkedése a Dunakanyarban, járásra lebontva (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

9. ábra: A lakossági felmérésből a lakhelyek elhelyezkedése a Dunakanyarban, járásra lebontva (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

A mintavételtől függően a kutatás irányt mutat a társadalmi tendenciákra. Elemszáma háttér információként szolgál, a téma iránti érdekeltséget és a mindennapokban használt környezettudatos gondolkodás mértékét reprezentálhatja.

4. Eredmények

A hipotézisek vizsgálatához igazított interjú és kérdőív kérdésekkel dolgozva, a feltehető legtöbb kockázati elemet kiküszöbölve a mintavétel létszáma a következő:

1. Strukturált interjú: 8 fő tanár (ebből 2 fő ugyan azon iskolából) és 2 fő igazgató
2. Szülői kérdőív: 162 fő válaszadó (lehetségesen elért elemszám közel 300 fő, ebből 50%-os a visszajelzett szülői közösség)
3. Lakossági kérdőív: 41 fő válaszadó

Vizsgálatok eredményeit a vizsgálati módszerek mentén prezentálja a diplomamunka.

4.1 Strukturált interjúk

A legfontosabb kérdések megválaszolásával és egyben a folyamatfeltáráshoz szükséges információkkal átfogó képet mutatnak az interjúk eredményei, a magyarországi környezeti nevelésről az oktatási intézményekben.

A megkérdezettek első gondolatai az országos szabályozásokon alapuló tevékenységekhez kötődnek, mint a szelektív hulladékgyűjtés, amely minden létesítményben már elvárás, ehhez kapcsolódva a fenntarthatósági témahét lebonyolítása és egyéb jeles napok megtartása, mint például a Föld-, Víz napja. Ezen túlmenően változatos módon tartanak projektheteket, szakköröket és vetélkedőket. A civil szervezetekkel és munkaközösségekkel szorosabban tartott kapcsolatok nagyobb befolyással vannak a kötelezően túlmenő környezeti nevelési szempontok szerint megszervezett és lebonyolított eseményeken. A régóta együttműködő szervezetek által nyújtott programok, pályázati lehetőségek mellett az aktív pedagógusok saját önerőből tartják fenn a környezeti nevelés opcióit az intézményekben, mint például természettudományi szakkör indítása, iskolakert építése, versenyek és vetélkedők megszervezése és potenciális pályázatok felkeresése. Ezek mellett az érintett tanárok motiváltságát a külsős pártfogás nagyban irányítja, hálásan fordulnak a szakemberekhez, mert egy-egy témával összefüggő környezettudatos gondolkodáshoz szükséges információ átadása, több időt és energiát igényelne, mint amennyire kapacitásuk van.

A tantermes körülmények közötti fenntarthatóságra való nevelés már tantárgyi követelményként van beépítve az oktatásba, azonban azok az osztályok, ahol nincs efféle tartalmi tantárgy ott csak a tanárok megfelelő hozzáállásán múlik, hogy mennyire adják át a környezettudatos gondolkodást.

A projekt-, csoportmunkák és vetélkedők kompetencia fejlesztő hatásait több tanár érzékeli. Továbbá a fenntartható életmód megismertetése élmény pedagógia vagy „flow” hatás által mélyebb gondolkodási szintet eredményez a diákoknál. A tanárok tapasztalata szerint komplexebb összefüggéseket, tantárgyak közötti kapcsolatokat és az ehhez tartozó kritikus gondolkodást erőteljesebben sajátítják el, mint azok az osztályok, ahol nincs meg egyszerre a megfelelő oktatás szervezési munkaforma és élmény hatás.

Az iskolán belüli környezeti nevelés hatása a pályaválasztásra és a családok életmódjára pozitívan hat. A tanárok érzékelhető tapasztalatokat osztottak meg az interjúk során, miszerint azok a diákok fogékonyabbak a „zöld” szemléletre, akik már családjaik által találkoztak a környezettudatos gondolkodással. A természet-, környezetvédelmi vetélkedőkön, szakkörökön és jeles napok eseményein részt vett fiatalok, továbbá a természettudományban jártas osztályok tanulói nagyobb számban választják elsősorban az élettudományi, egészségügyi vagy természettudományi pályalehetőségeket, a gazdasági szempontok helyett inkább a társadalom fejlődését helyezik előtérbe. A fenntarthatósággal mélyebb kapcsolatot kiépített fiatalok saját életükben felelősségteljesebb döntéseket hoznak, mint a fogyasztói társadalom tagjai például előnyben részesítik az elektronikai eszközök javítását, kozmetikai vagy egyéb vegyszerek környezetkímélő változatát. Ezek mellett kismértékben számoltak be az interjú alanyok arról, hogy például az erdei iskolai programokon, az iskola által szervezett workshopokon vagy szakkörökön előforduló élményeket megosztják szülőikkel a diákok. A családok életének ilyen szintű koordinálására csak alkalmi jellegű visszacsatolás van.

Az oktatási intézmények különbségei és hasonlóságai egyszerre jelentkeznek. Nem mérvadó a finanszírozás szempontja egy adott tankerület által elvárt oktatási anyag mennyiségi és minőségi mutatóinál. A létesítmények orientáltságát és előtérbe helyezett nézeteit maguk a tanárok, az oda kerülő diákok és szülőjük határozza meg, függően a társadalmi-gazdasági státuszától. Nincs igény egy teljesítmény centrikus vagy éppen a lemorzsolódással küszködő iskolában arra, hogy a környezettudatos gondolkodásmódot és ezzel a fenntarthatóság szemléletét jobban megismerjék a diákok a szükséges tanórai kereteken kívül. Azonban ezekben a tanintézményekben a diákok mentális egészsége veszélyeztetettebb. Az iskola életében nagyobb befolyással közreműködő szülői-, tanári munkaközösség, városi közösség, sportegyesület vagy „zöld” civil szervezet hatása harmonikusabb légkört alakít ki iskolán belül. Az együttműködésben szervezett évenkénti eseményeken, programokon részt vett diákok, tanárok és szülők erőteljesebben viszonyulnak a közösségépítés pozitív élményeihez.

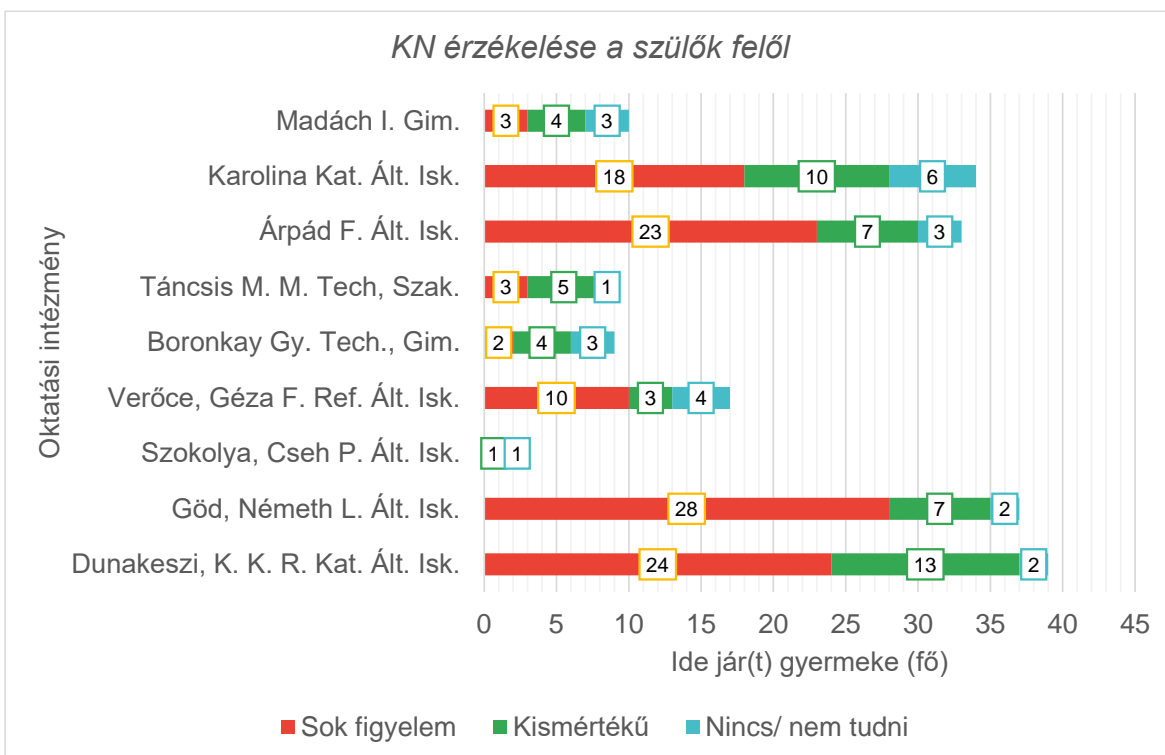
4.2 Szülői kérdőív

A pedagógusok folyamatot, vagyis évek munkáját látják egy adott osztály fejlődésében, viszont a diákok mellett a szülők nagyban befolyásolják a társadalom szemléletét, úgy mint gyermekeik értékrendjét. Ezért fontos a felkeresett intézményekben a szülői közösség vizsgálata, hogy a környezeti nevelésben (továbbiakban: KN) részt vett diákok tudatosítják-e családjuk felé a „zöld” tevékenységeket. Továbbá a szülők mennyire járulnak hozzá a fenntartható életmódhoz, hogy felelősségteljesen döntsenek a gazdasági, társadalmi és ökológiai jelenségek megóvásáért.

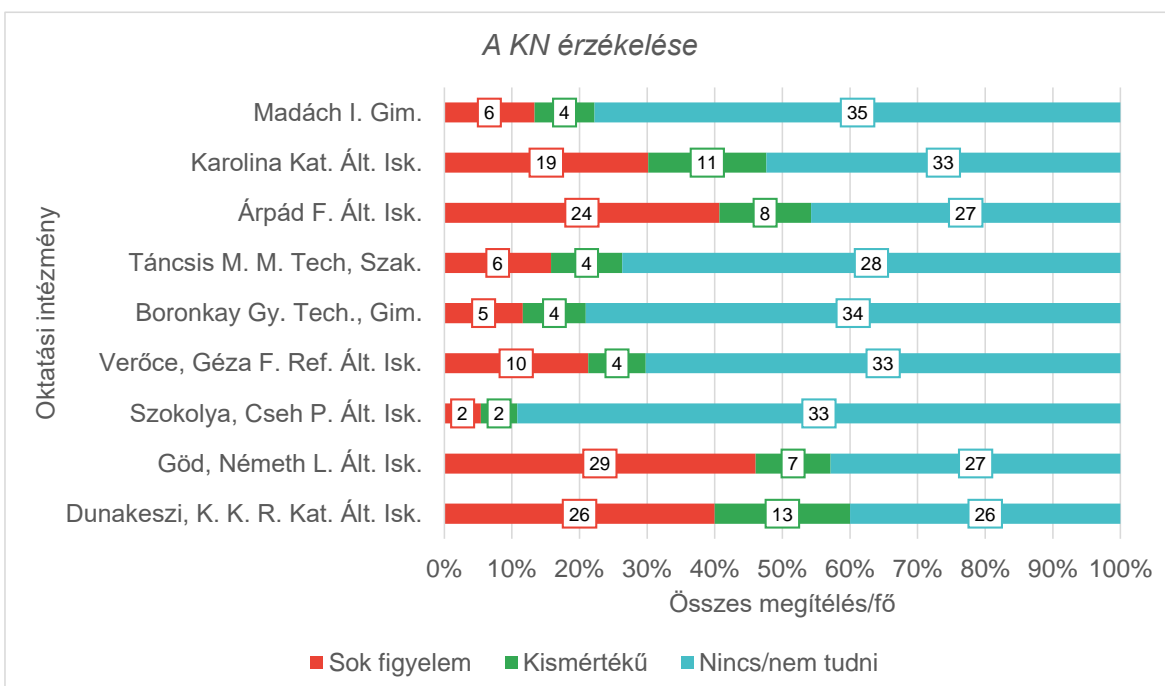
A szülők által kitöltött kérdőívek mennyisége 162 db. A szülők megnyilvánulása nem csak az adott oktatási intézményre korlátozódik, ahol legalább egy gyermeke az elmúlt 15 évben tanult. Az összes válaszadást tekintve többen is véleményeztek olyan iskolákat, ahova nem iratták be gyermekeiket, annak ellenére, hogy „Nem járt ide gyermekem” opció is volt a válaszok között. Ez jól látszik például a Dunakeszi Krisztus Király Katolikus Általános Iskolánál, ahol az összes válasz 65 db, míg ebből 39-nek jár oda gyermeke, így a létesítményekkel ténylegesen kapcsolatban lévő szülők tapasztalatai kiemelték (1. táblázat). Ezért a releváns szülők véleménye és a megítélés alapján adott válaszokat külön kezelve mégis vannak összefüggő eredmények (10. és 11. ábra). A dunakeszi és gödi iskolákban tapasztalt KN hatása a szülők felé és megítélés szerint magas értéket mutat. Ezek után szórtan a váci iskolákról való tapasztalatok következnek: a Karolina és Árpád Általános Iskolák érzékelhetően oktatják diákjaikat környezettudatosságra. A gimnáziumok, szakképző iskolák szülői közösségének elérése akadályokba ütközik, a kérdőívek iránti érdeklődés csekély, az általános iskolákhoz képest. Az érdektelenség egyik oka, a segítséget nyújtó pedagógusok szerint, hogy a számukra nem lényeges információkat – mint a KN hatását vizsgáló kérdőív kitöltése – jelentéktelen. Az így kapott eredmények alapján a Madách, Boronkay és kontrollként vizsgált Tánicsics tanintézményekben jelen van a KN, azonban a válaszadók véleménye alapján nem feltétlen érzékelhető. A verőcei létesítmény mutatói jobbnak ítélik, nagyobb az elérések száma az előző három iskolához képest, nagyobb a releváns KN hatása, de megítélés alapján hasonló értékeket mutat. A szokolyai általános iskola kérdőív kitöltése mérhetetlenül alacsony (2 fő), azonban több válaszadó megítélése alapján nincs vagy nem tudnak arról, hogy van KN.

1. táblázat Az interjúk által vizsgált iskolákban a környezeti nevelés érzékelésének mértéke (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű táblázat, 2023)

Oktatási intézmény	Összes válasz	Releváns szülők tapasztalata a KN-ről			
		Ide jár(t) gyereke	Sok figyelem	Kismértékű	Nincs/nem tudni
Dunakeszi, Krisztus Király Római Kat. Ált. Isk.	65	39	24	13	2
Gödi Németh László Ált. Isk. és Alapfokú Művészeti Isk.	63	37	28	7	2
Szokolya, Cseh Péter Ált. Isk.	37	2	-	1	1
Verőce, Géza Fejedelem Ref. Ált. Isk., Óvoda és Bölcsőde	47	17	10	3	4
Vác, Boronkay György Műszaki Tech. és Gim.	43	9	2	4	3
Vác, Táncsics Mihály Mező. Tech., Szak. Isk. és Koll.	38	9	3	5	1
Vác, Árpád Fejedelem Ált. Isk.	59	33	23	7	3
Vác, Karolina Kat. Ált. Isk.	63	34	18	10	6
Vác, Madách Imre Gim.	45	10	3	4	3

10. ábra: Az adott intézménybe oktatott gyermeke által tapasztalt KN értékelése a releváns szülőktől (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

11. ábra: A felsorolt létesítményből érzékelt KN hatása az összes válasz alapján, ahol a 100% az adott válaszadag mennyisége (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

A demográfiai mutatók alapján többségében felsőfokú végzettséggel rendelkező 35 és 50 év közötti nők töltötték ki a kérdőívet. Szórt eredménnyel kaptak környezeti nevelést: a 35-45-ös korosztály részesült többségében még fiatal korban, önfejlesztés céljából a

koreloszlástól függetlenül főleg a felsőfokú végzettséggel rendelkezők, míg a 40-50-es korosztály inkább más információs csatornán keresztül informálódik. Pályaválasztásuk szempontjából nem vagy csekély mértékben befolyásoló tényező. Nem csak az oktatási intézményekben, hanem a környezetükben tevékenykedő egyesületek, civil szervezetek ismeretéről a válaszadók 76%-a nyilatkozott. A helyi közösségek munkáját 39 fő nem érzékeli, azonban a felsorolt (2. táblázat) listában országos, regionális és helyi léptékű társulások vannak, kihagyva a nemzetközi világszervezeteket. A válaszadók közel fele hallott már országos szintű közösségről és majdnem fele-fele arányban regionális és helyi léptékűről. Nem meglepő, hogy az egyik legrégebbi ideje – az ország egészében – működő Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület a legnagyobb ismeretségi szintet mutatja (60%), majd a Magyar Természetvédők Szövetsége követi 38%-kal, amely több, mint 100 környezet- és természetvédő szervezet közössége és az Erdei Iskola Egyesület (28%). A Magyar Környezeti Nevelési Egyesület ismeretsége alacsony (6%), annak ellenére, hogy több tagszervezet kapcsolódik hozzájuk. A lokális vagy regionális társulások közel azonos értékkel vannak jelen, mint például a Göncöl és Magosfa Alapítvány helyi szinten vagy az Ipolymente-Börzsöny Naturpark Egyesület, amely nagyobb területen működik. Kitalált, nem létező egyesületre adott válaszok mennyisége 5 db.

2. táblázat A helyben tevékenykedő KN-szervezetek ismerete az összes választási lehetőségből (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű táblázat, 2023)

<i>KN-szervezetek</i>	<i>Választás (db)</i>	<i>Ismeretség (%)</i>
Környezetben Együtt Egyesület (<i>kitalált</i>)	5	-
Nem ismer KN-szervezetet	29	-
Egyéb, a kérdőívben nem felsorolt, de releváns	4	2%
Magyar Környezeti Nevelési Egyesület	9	6%
Pangea Kulturális és Környezetvédelme Egyesület	17	10%
Humusz Szövetség	29	18%
Bagolybűkk Környezet- és Természetvédelmi Egyesület	37	23%
Ipolymente-Börzsöny Naturpark Egyesület	37	23%
Magosfa Környezetei Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány	41	25%
Erdeti Iskola Egyesület	43	27%

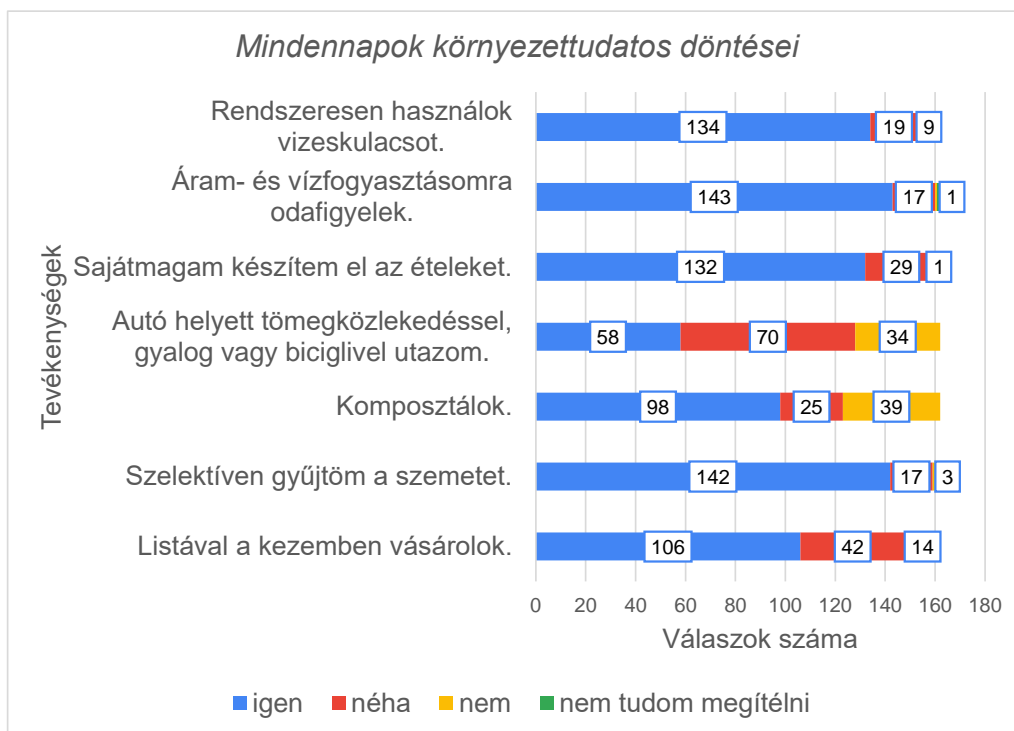
Göncöl Alapítvány	46	28%
Magyar Természetvédők Szövetsége	62	38%
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület	97	60%

A fentiekkel összeegyeztetve a KN-szervezetek ismeretének hatása, hogy a szülők mindennapi döntéseiket felelősségteljesen hozzák meg, befolyásolt gondolkodásmenetüket normál eloszlású haranggörbe jellemzi. Azonban több információs csatornán keresztül tájékozódhatnak (3. táblázat), ezek közül a legkiemelkedőbb primer hírsatorna a Facebook (56%) és az ismerősök, kollégák és barátok (57%). A témában specifikus honlapok 44%-os arányban az újságok és magazinokkal együtt felkeresett forrás. A televíziós adások és a család által nyújtott ismeretek közel 40%-ot érnek el, míg az egyéb internetes weboldalak, applikációk vagy szakirodalmak 30% alatt teljesítenek.

3. táblázat: A környezettudatos életmód megismeréséhez használt leggyakoribb információs csatornák, amely nem KN-szervezet (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű táblázat, 2023)

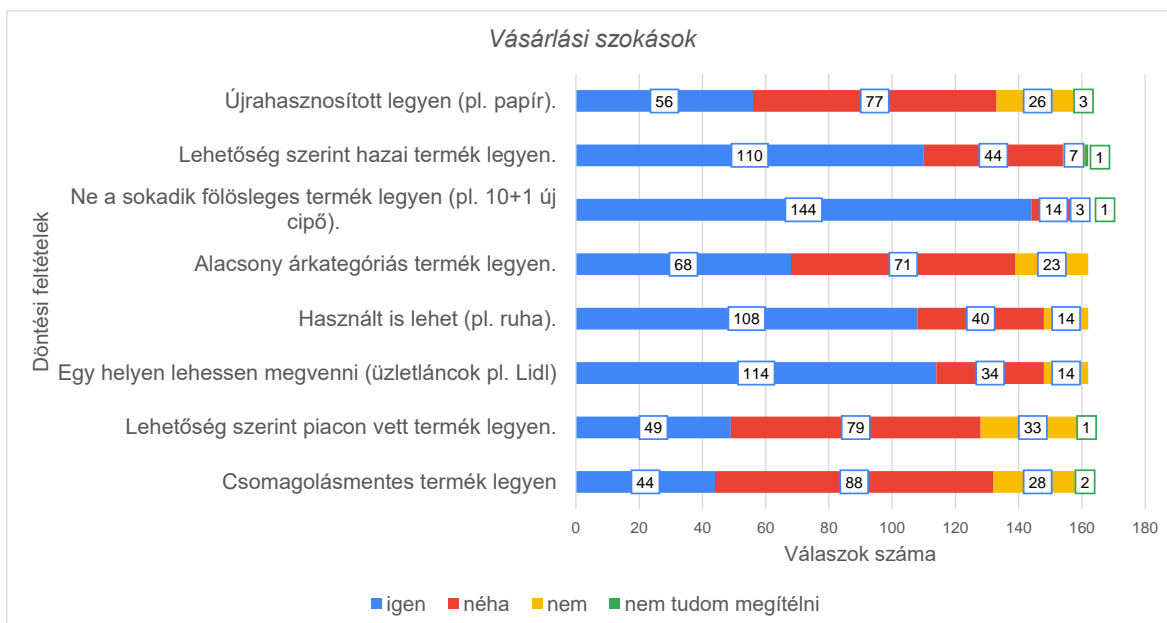
<i>Információs csatornák</i>	<i>Választás (db)</i>	<i>Eloszlása (%)</i>
Ismerősök, barátok, kollégák	92	57%
Facebook	90	56%
Téma specifikus honlapok	72	44%
Újság, magazinok	71	44%
TV	70	43%
Család	62	38%
Youtube	48	30%
Szakirodalmak	46	28%
Tik-Tok	11	7%
Egyéb, mint Wikipédia, online hírek	7	4%
LinkedIn	6	4%

Számos ismereti tájékozódás lehetőségével élve saját döntéseiket környezettudatosan ítélik meg, nagy mennyiségben odafigyelnek a kérdőívben felsorolt tevékenységekre (12. ábra). Azonban jól látszik, hogy a kényelmi szempontot befolyásoló tömegközlekedés előtérbe helyezése alacsony.

12. ábra: Környezettudatos tevékenységek által felmért döntési szabadság mértéke (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

A fogyasztói magaviselet vizsgálatához elkészített döntési feltételek listája (13. ábra) nem egységes hangsúllyal szerepelnek a környezettudatosság szemléletében. Jól látszik, hogy a gazdasági kérdésekben irányt adó gondolkodás vezet, az alacsony árkategóriás, egy helyen, egyszerre beszerezhető legyen az adott árucikk. Másodlagos szempont, hogy lehetőség szerint hazai termék találjon, továbbá a szükségtelen termékek felhalmozásának kerülése. Használt termékek vásárlása nagyobb értéket mutat, mint az újrahasznosított, valamint a csomagolásmentesség.

13. ábra: Vásárlási szokások felmérése különböző döntési feltételekkel (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

A hazai termékeket előnyben részesítő szülők aránya magas a fentiek alapján, azonban a helyi piacok előtérbe helyezése alacsony, míg az üzletláncokban való vásárlás nagyobb mennyiségű. Feltételezhető, hogy a nagyvállalatok polcain megjelenő hazai termékekre gondolnak. Azonban a lokális közösségépítést szolgáló felsorolt (2. sz. melléklet) döntések alapján a helyi termékek – ami szintén hazai termék – vásárlása fontos számukra. Amelyeket főleg piacon vagy speciális üzletekben lehet megtalálni. Saját lakhelye és a szomszédos településekkel együtt értelmezett kis közösség kiépítéséhez irányt mutató példákat listázva: a helyi szolgáltatások igénybevétele meghatározóan fontos, míg a városi megmozdulásokon, a különböző közösségépítő eseményeken való jelenlét vagy a rendszeres helyi szabadidős tevékenységeken való részvétel fontossága inkább alkalmi jellegű, szintúgy a helyi média figyelemmel követése. A 6 db választási lehetőség alapján összegezve a megkérdezett szülők 39%-a tartja fontosnak a helyi közösség kiépítését, 43% alkalmi jelleggel vezérelt, míg 16-18%-a nem elkötelezett a vidéki élet effajta fejlesztéséhez.

Az utolsó két kérdés megválaszolásával a szülők saját maguk környezettudatos megítélését reprezentálja. Az 1-től 6-ig kialakított Likert-skála eloszlási görbéjének maximuma 4,5 pont, vagyis a megkérdezettek saját bevallásuk szerint elég jól alkalmazzák a „zöld” szemléletet. A Google űrlap kitöltése nyílt kérdéssel zárul, amelyben megfogalmazhatták saját véleményüket abban, hogy miként járulnak hozzá ahhoz, hogy gyermekeik számára is élhető legyen a bolygó és egy jó közösségben nőjenek fel. Több válaszban megjelent a szelektív hulladékgyűjtés, komposztálás, pazarlás nélküli életmód és

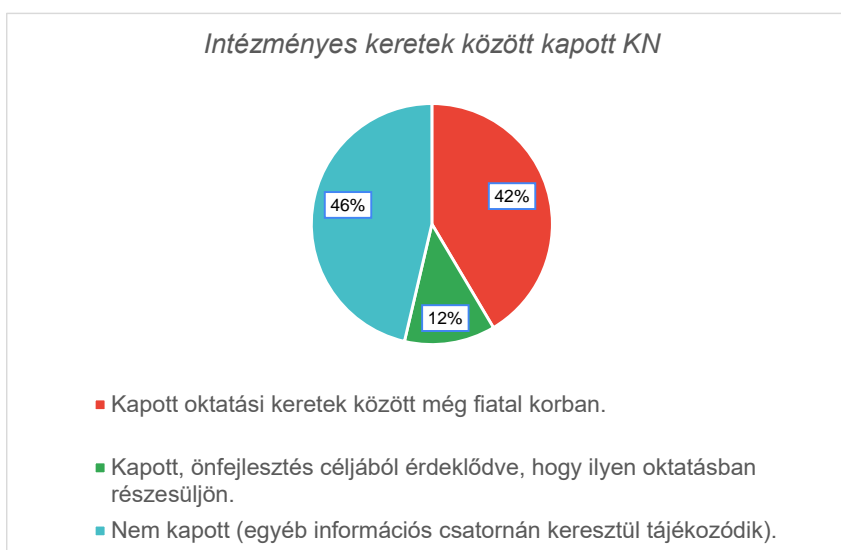
ezek mellett a folyamatos nevelés, hogy környezettudatosan éljenek.

4.3 Lakossági kérdőív

A kutatás szempontjából csak kiegészítésként értelmezhető, mint lehetőség a további vizsgálatokhoz ebben a témában, a 41 fős elérés miatt. A legtöbb kitöltés a „Környezettudatos Vác” csoportból származik, annak ellenére, hogy nem csak témaspecifikus vagy városi léptékű csoportnál volt kiemelt hírként megosztva.

A szocio-demográfiai eredmények hasonlóságot mutatnak a két kérdőív kitöltése között. A szülők válaszaival együtt vizsgálva a kérdéseket nem bizonyulnak nagyobb eltérések. A kitöltést torzítja, hogy a legtöbb válaszadó akár napi szintű figyelemmel kíséri a környezettudatos tevékenységeket, így nem meglepő, hogy a helyi KN-szervezetek munkájának érzékelése magasabb százalékot mutat és mindennapi döntéseik meghozatalakor befolyásoló tényezőként hatnak rájuk. Emellett a záró nyílt kérdésben adott válaszok mélyebb „zöld” szemléletű tevékenységeket sorolnak föl, mint például a biodiverzitás védelme érdekében kialakított élőhelyek biztosítása, a „fogyasztó társadalmi szokásaink elhagyása”, önfenntartó gazdálkodás, amely akár vegyszer- és ársmentes kert kialakításához vezethet. A hasonlóságok ellenére a két kérdőív eredménye a nyílt kérdésnél különbséget mutat, gondolataik kifejtése tükrözi a hiteles információs csatornákat, továbbá feltételezhetően nagyobb háttértudással rendelkeznek.

Ezek mellett jól látszik, hogy nagy százaléka találkozott környezeti neveléssel fiatal korban vagy önfejlesztés céljából oktatási intézményekben (14. ábra), amelynek hatására vásárlási szokásaikat, vagyis döntéseiket felelősségteljesen hozzák meg (15. ábra), mert számukra befolyásoló tényező a „zöld” civil szervezetek tevékenységeinek ismerete.

14. ábra: A lakossági válaszadók környezeti nevelésének mértéke, amely oktatási intézményekhez köthető (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

15. ábra A KN-szervezetek munkásságának befolyásoló mértéke a mindennapi döntésekben (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023)

Az oktatási intézményes keretek között kapott környezeti nevelés rámutat a globális és lokális problémákra, feltárja az alternatív megoldásokat és a megfelelő háttér tudás elsajátításával olyan attitűdöket formálhat, amely a jövőben a mindennapi gondolkodásban meghatározó szerepet játszhat, mert megfelelő tájékozottsággal felismeri döntéshozatalának hatását a környezeti- és társadalmi jelenségekre, ezáltal túlmutat a gazdasági szempontokon.

5. Következtetések, javaslatok

A többszöri projektmunkák és csoportos tevékenységek oktatás elméleti szinten számos kompetenciát fejlesztenek a tanulóknak (Nádasi, 2003). Az élmény pedagógia és „flow” hatás által olyan készségeket sajátítanak el még hozzá a diákok, amellyel sikeres és a társadalom számára hasznos élethez vezetnek (Csíkszentmihályi, 1997). A környezeti neveléssel átadott szemléletek holisztikus gondolkodást, vagyis egész rendszerben való eszmefuttatást kíván. A felelősségteljes társadalom kiépítéséhez szükséges a komplexebb jelenségek megértése, hogy a felsőoktatási intézmények hallgatói a jövő társadalmi-gazdasági berendezkedéseit fenntartható irányvonalokon keresztül vezessék. Az értelmiség politikai-, jogi vagy gazdasági vezetőinek legfontosabb ismérve, hogy tudatában vannak a környezeti problémáknak és motiváltak a hosszútávú megoldások keresésére, kidolgozására (Mónus, 2020). Ehhez pedig a megfelelő mértékben és minél fiatalabb korban szükséges ismertetni a globális és lokális környezeti problémákat a hozzájuk tartozó megoldási javaslatokkal együtt, hogy ne alakuljon ki klímaszorongás a fiatalokban.

A kutatási kérdőíveket elemezve következtethető, hogy a különböző hírcsatornákon keresztül, weboldalak vagy ismerősök által, vagyis nem biztos, hogy hiteles forrásból érdeklődve többször fél információkhoz juthatnak az emberek, amely a fenntartható életmód elsajátításánál torz gondolkodásmentet eredményezhet. Ezért fontos a környezeti nevelésben aktívan résztvevő szakemberek folyamatos munkája és naprakész tájékozottsága. Emellett a kis mintavétellel dolgozva a vásárlási szokások tendenciái irányt mutatva értelmezhetőek, nagy vonalakban a háttérből vezérelt tényezők függvényében. A szokás kialakításánál figyelembe vett környezettudatos döntések meglete különböző hangsúllyal vannak jelen. Főleg gazdasági szempontok szerint választanak terméket. A nagykereskedelmi üzletláncok előtérbe helyezése, a helyi piacokkal szemben kényelmi nézőpont kérdése is lehet, valamint az alacsony árkategóriás és csak a szükséges termékek megvásárlása mind pénztárcabarát megoldás. Elsősorban anyagi szempontok szerint értelmezhető a „zöld” szemléletük megnyilvánulása. Mivel használt terméket szívesebben vesznek, megemlítve a kérdőívben példaként a ruhákat, amelynek értéke általában alacsonyabb, mint az újonnan vett terméké. Azonban az újrahasznosított (pl.: papír) vagy a csomagolásmentes árucikkek mellett való döntés inkább csak alkalmi jellegű, amelyek több utánajárással és nem mindig alacsonyabb árkategóriába szerepelnek. A felszínes fél információk csak fél megoldást jelentenek, ezért feltételezhető, hogy mélyebb gondolati síkon még nem terjedt el a köztudatban a fogyasztási szokások fenntartható szemlélete.

Az oktatási intézmények sokszínűsége a helyi társadalom szempontjából megannyi lehetőséget nyújtanak a tanulók számára, azonban a piaci versenyképességre való oktatás sokszor háttérbe szorítja a környezeti nevelést. A foglalkozások döntő részét a meghatározott tanmenet mellett a tanárok és az iskola által felállított prioritások mentén végzik, ehhez lenne nagyobb ráhatása a környezeti nevelőnek, illetve a fenntartható szemléletet átadó pedagógusnak. A tanárok szívesen dolgoznak együtt „zöld” szemléletű közösségekkel, hogy diákjaik minél több forrásból tájékozódjanak. Ezért a témában motivált pedagógusok támogatják a környezeti neveléssel foglalkozó szervezeteket, mert egyre kevesebb kapacitásuk van a megfelelő mennyiségű és minőségű környezettudatos nevelésre, tehát hálásak a támogató csoportoknak és hozzájuk tartozó szakembereknek. A kötelezően elvárt országos intézkedéseken túlmutató lépésekhez, a közösségi erő és együttműködés ösztönzi a pedagógusokat, hogy nagyobb figyelmet fordítsanak a fenntartható társadalom kiépítésére. Így az *I. Hipotézist* a strukturált interjúk alátámasztják, miszerint „a fenntarthatósági témában motivált pedagógusok támogatják a környezeti neveléssel foglalkozó szervezeteket”. Ezért javasolható, hogy a tanárok lelkesedésének fenntartására minél több háttér segítséget nyújtó szervezet éljen aktív közösségi életet az adott oktatási intézménnyel és helyi lakossággal, mert a társadalmi közösség és az iskolák közötti kapcsolatfenntartás egymást kiegészítve erőteljesebb hatást érnek el.

A vidékfejlesztés szempontjából megközelített környezeti nevelés több információs csatornán fut. Számos szakirodalom, előadás, aktív csoportok munkái és önkormányzati vagy országos szintű intézkedések is befolyásolják egy terület fenntartható irányban való fejlődését. Az oktatási intézmények viszont megfelelő mennyiségű háttér segítség nélkül lassan nem tudják tartani az elvárt kötelezettségeket, hogy környezettudatos gondolkodásra sarkalják a diákokat, hogy felelősségteljes állampolgárrá alakuljanak. Azonban a strukturált interjúk alkalmi jelleggel arról számolnak be, hogy több öreg diákkal találkozáva a tanárok – saját erejükből vagy szervezetek segítségével együtt – környezeti neveléssel átadott szemlélete formálta a gondolkodás módjukat. Ezek mellett a lakossági kérdőívből következtethető, hogy az intézményes keretek között kapott KN és a „zöld” civil szervezetek tevékenységei nagyban befolyásolják a társadalom gondolkodás módját, hogy fenntartható életmódot alkalmazzanak. Ehhez pedig minél nagyobb szükség van a térségben tevékenykedő KN-szervezetek befolyásosságának növelésére, mert a két kérdőív záró nyílt kérdésében megnyilvánult válaszadók „zöld” szemléletének mélységi szintje eltér. Például nem elég szelektíven gyűjteni a szemetet, eleve „szelektíven” kellene vásárolni, vagyis újrahasznosított, helyi és szükséges termékeket, amelyek előállítás és szállítása nem

károsítja a környezetet. A hiteles információs forrásokból tájékozódó lakosság mind a szervezetek, mind a tanárok által átadott holisztikus szemléletet a saját életvitelük megalapozására és egyben gyermekeik iránymutatására alkalmazzák. Így a helyben munkálkodó társaságok és a pedagógusok cselekedetei apró változásokat, lassú folyamatokat eredményez sikeresen, tehát az *II. Hipotézist* alátámasztja, a két kérdőív és strukturált interjú, hogy „az adott térségben tevékenykedő „zöld” szervezetek, egyesületek környezeti nevelése több generáció szemléletét, gondolkodásmódját befolyásolta, hogy fenntartható életmóddal hasznos társadalmi életet éljenek”. Ennek alapján javasolható, hogy segítségnyújtásként az oktatási intézmények minél nagyobb befolyást engedjenek több helyben tevékenykedő „zöld” szervezetnek, mert a tanárok kapacitása egyre több alkalommal nem elegendő, hogy holisztikus gondolkodásmódra tanítsák nebulóikat. A fenntartható életmód elsajátításához pedig szükség van a minél több impulzusra, hiteles forrásokból származó információkra, hogy mélyebb „zöld” szemlélettel a társadalom hozzájáruljon a vidékfejlesztéshez és ezzel a lokális problémák megelőzéséhez.

A szülők számára közzétett kérdőív alapján az oktatási intézményekből származó környezeti nevelés hatásának érzékelése függ az intézmények orientáltságától – amelyek a strukturált interjúk alapján ismertek – vagyis a teljesítmény fontossága, a versenyképesség kiépítése háttérbe szoríthatja a környezettudatos életmód elsajátítására tett megmozdulásokat. Így a diákok az iskolák által preferált szemléleteket közvetítik a szülők felé. A kérdőívek alátámasztják a *III. Hipotézis* első felét, miszerint „a környezeti neveléssel találkozó családok nagy része a Föld erőforrásait felelősségteljesen használja”, mert a diákok által vagy intézményi keretek között kapott KN hatására, továbbá egyéb információs csatornán keresztül tájékozódó szülők és válaszadó lakosság döntéseiket felelősségteljesebben hozzák meg, azonban mértéke függ a forrás hitelességétől és mennyiségétől. Ez jól látszódik a két kérdőív közötti környezettudatos gondolkodásmód mélységi szintjéből. Ezért a különbségek kiküszöbölésére – mert nem csak a „zöld” szemléletek után érdeklődőket érintenek a globális és lokális környezeti problémák – javasolható, hogy a minél több hiteles forrás elérhetősége miatt az oktatási létesítmények a családok fenntartható életmódjának kiépítése céljából, számos programot, rendezvényt és kampányszerű eseményeket szervezzenek, attól függetlenül, hogy az oktatási intézménynek milyen az orientáltsága. Ezzel pedig hozzájárulnak a helyi közösség kiépítéséhez, mert azokban az intézményekben, ahol a szülői munkaközösség, a helyi sportegyesületek és KN-szervezetek teret kapnak tevékenységeik megvalósításához, ott nagyobb az összetartó erő. Ezt kiegészítve a strukturált interjúk alátámasztják a *III. Hipotézis* második felét, miszerint

ezen összességében az „egyik multiplikátor hatása egy összetartó lokális közösség” kiépítésének. Mert az aktív közösségi szervezetek fejlesztik a helyi társadalom összetartó erejét.

A reprezentálhatóság miatt a legtöbb kockázati elemet kiküszöbölve készültek el a strukturált interjúk és kérdőívek, ahol a nagyobb elérés hiánya akadályozta a kutatás szélesebb körű kiterjesztését, azonban az eredmények alapján következtethető, hogy fontos az állampolgárok életében a környezettudatosság. Viszont a szocio-demográfiai mutatók és az ehhez kapcsolódó jövedelem, gazdasági helyzet vagy mentális lélektan is befolyásoló tényező lehet az efféle bonyolultabb társadalomtudományi kutatások vizsgálatában (Mónus, 2022). A kutatás nem tér ki a jövedelem mértéke és a vásárlási szokások közötti összefüggésekre, azonban a kérdőívek alapján kapcsolat lehet a két tényező között, ezért érdemes lenne gazdasági szempontból vizsgálni a környezeti nevelés hatásait, vagyis a környezettudatos szemlélettel a fenntartható életmód produkálását a társadalom felől.

6. Konklúzió

A Dunakanyar fejlesztésének lehetőségei a környezeti neveléssel lehetséges, számos országos iránymutatásban felmerül, azonban ezen szemléletformálás érdekében a valóságban prioritás szempontjából többször a háttérbe szorúlnak a tevékenységek és törekvések. Több akadályba ütköznek az ezzel foglalkozó szervezetek a bürokratikus rendszerben. Ezért a szakmát csak az eltökélt hitvallással rendelkezők tudják folyamatosan végezni, akik hisznek abban, hogy egy apró lépéssel és alulról való törekvésekkel is el lehet érni egy bizonyos szintet.

A kutatás szerint a nemzetközi szinten (OECD) elfogadott álláspontok alkalmazása, helyi szinten nehéznek bizonyulnak az elmaradott magyar oktatási struktúrák miatt, hiszen a tanmenetek és elvárt tudás elsajátítására kiépített oktatási rendszer számos helyen nem tudja beengedi a környezeti nevelést, mint kiemelendő szemléletformálást. A tanárok kapacitásának mértékét és a diákok piaci versenyképességének kiépítésére szánt fontosabb aspektusait veszik figyelembe, amikor a fenntarthatóságra való nevelés kerülne elő, mivel még mindig nem alapvető szükségletnek tekintik eme tanok átadását. Következésképpen ezért tisztelni kell azon pedagógusok összességét, akik erre is szánják időt, továbbá azon szervezeteket, amelyek kiegészítik és más egyéb megvalósítási tevékenységekkel formálják a társadalom szemléletét a környezettudatos életmód felé.

Összességében a Dunakanyarban végbemenő környezeti nevelés és szemléletformálás ráhúzható az ország többi részére, hiszen inkább csak alkalmi jelleggel van jelen az oktatáspolitikában, annak ellenére, hogy a Nemzeti Alaptantervben is meg van fogalmazva, illetve a minősítésben a pedagógusok elsajátítandó 9 kompetenciájának 7. eleme a fenntarthatóságra való nevelés, amelyet minden tantárgynál szükséges beilleszteniük. A kötelező tantárgyi elemként beépített környezet- és természetismereti egységek nem bizonyulnak elegendőnek, ha részfeladatokra fókuszált tanegységként kezelik őket, ennek kiküszöbölésére szükséges a környezeti neveléssel átadott holisztikus szemléletmód, amely tantárgyközi kapcsolatokat, tudományok közötti összefüggéseket és szélesebb körben a világot egy osztatlan egésznek tekinti (Vásárhelyi, 2010 és Victor, 2010).

Magyarország oktatáspolitikai helyzetétől függetlenül a strukturált interjúk és kérdőívek eredményei azt mutatják, hogy a környezeti nevelés hatásának fokozása külső támogatással és a helyi közösség bevonásával az iskolai életben jobb életminőséget biztosít. A pedagógusok igénylik a háttér támogatást kapacitási hiányosságuk miatt, emellett a szülőkkel való nagyobb együttműködés hozzájárul a diákok mélyebb tapasztalási

lehetőségeihez a fenntartható életmódban. További pozitív „metahatás”-t gyakorol a segítségnyújtás a „zöld” szervezetektől, sportegyesületektől vagy szülői munkaközösségektől iskolán belül, mert nagymértékben hozzájárul a helyi közösség kialakulásához, amely a vidékfejlesztés egyik problémája.

A kutatás eredményei és a térség fejlesztésének lehetőségei alapján javasolható, hogy minél nagyobb teret engedjenek a környezeti nevelésnek, mert vidékfejlesztés szempontjából lényeges kiemelni, hogy a kampányszerű környezettudatos tevékenységek nem elegendőek ahhoz, hogy élhető legyen a bolygó. Szükség van megfelelő háttértudásra, az adott szakemberektől, illetve hiteles forrásokból, hogy a globális problémákat lokálisan tudják kezelni, amihez holisztikus gondolkodás szükséges.

Későbbi vizsgálatokhoz átfogó tendenciákat leíró kutatás elképzelhető. A sokszor gazdasági tényezőket előtérbe helyező döntéseknél felmerül a kérdés, hogy a jövedelmi háttér hatása és a környezettudatos gondolkodásmód között fennálló kapcsolat milyen mértékű, továbbá hol van az a kulcspont, amikor jobban preferálják a fenntartható életmód alkalmazását.

7. Szakirodalom

7.1 Irodalomjegyzék

Bábosik, I., Mezei, Gy. (1994): *Neveléstan*, Budapest, Telosz Kiadó, 18p.

Baranyi, K. (1993): *Ez lett volna a Nemzeti Alaptanterv 1993-ban*, Budapest, Művelődési és Közoktatási Minisztérium Szakmai Irányítási Főosztálya, 25-26 p.

Czippán, K., Havas, P., Victor, A. (2010): Környezeti nevelés a fenntarthatóságért, In: Vásárhelyi, J. (szerk). *Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia*, Budapest, Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, 34-35 p.

Csíkszentmihályi, M. (1997): *Flow – Az áramlat: A tökéletes élmény*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 11-12 p.

Domokos, E. (2011): *Levegőtisztaság-védelem, Környezetmérnöki Tudástár*, Pannon Egyetem – Környezetmérnöki Intézet, 11. kötet, 8 p.

Dunakeszi ITS (2008): *Dunakeszi Integrált Városfejlesztési Stratégia Helyzetértékelés, Stratégia, Anti-szegregációs terv*, Budapest, Forsense 2,0 Kft., 10-12 p.

Gáspár, T. (2015): A stratégiai tevékenység mint élménypedagógia, In: Erdélyi, E., Szabó, A. (szerk.) *A hit erejével. Pedagógiai tanulmányok*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, L'Harmattan, 97-114. p.

Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány, Pangea Kulturális és Környezetvédelmi Egyesület (szerk.) (2016): *Minden napra kisebb (öko)lábnyom*, Vác, Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány, 7 p., 62 p.

Mónus, F. (2020): A fenntarthatóságra nevelés trendjei, lehetőségei és gyakorlata a közép- és felsőoktatásban, *Oktatókutatók könyvtára 9.*, Debrecen, 23-28p., 45-47 p., 88-90 p., 145 p

Mónus, F. (2022): A fenntarthatóságra nevelési törekvések hatásának értékelése hazai középiskolákban és kapcsolódó kutatómódszertani ajánlások. *Iskolakultúra*, 32 évfolyam, 8-9 szám, 3-29 p.

Munkár, M. (2013): *A kutatás módszertana*, Gyakorlati jegyzet, Debrecen, Debreceni Egyetem, 55-58 p.

Nádasi, M. (2003): Az oktatás szervezési módjai, In: Ballér, E., Golnhofer, E., Falus, I., Kotschy, B., Nádasi, M., Nahalka, I., Feyér, J., Réthy, E., Szivák, J., Vámos, Á.: *Didaktika - Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz*, Nemzeti Tankönyv Kiadó Rt., 312-333 p.

Nahalka, I. (2010): Pedagógiai háttér „környezeti nevelés – a fenntarthatóság pedagógiája” In: Vásárhelyi, J. (szerk). *Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia*, Budapest,

Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, 49-54 p.

Neumayer, É., Zentai, K. (szerk.) (2010): *Fogyasztó kúra – Környezeti nevelési modulgyűjtemény a fenntartható fogyasztásról*, Vác, Magosfa Környezeti Nevelési Alapítvány, 7-10 p.

OFTK (2018): *Beszámoló a Nemzeti Fejlesztés - 2030 Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció megvalósulásáról 2014-2016*, Budapest, 317 p., 431 p.

Rétság IVS (2009): *Rétság Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája és Előzetes Akcióterületi Terve*, Rétság, Nagy-ferenczi Kft. és Hatvani Területfejlesztési Iroda Kft., 17 p.

Saly, E. (2014): Nemzetközi és hazai környezeti nevelési tapasztalatok összefoglalója: a környezeti nevelés helyzete külföldön, *Tanulmány*, Budapest, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 1-28 p.

Schäfferné, D., K. (2007): A zöldmarketing perspektívái, *Marketing & Menedzsment* 2007/6., Pécs, Pécsi Tudományegyetem, 4-12 p.

Szántó, K. (1937): *A szokás lélektana és pedagógiája*, Közlemények, Szeged., Szegedi Ferencz József-Tudomány-Egyetem Pedagógiai Lélektani Intézet 22. sz., 3-6 p.

Szob ITS (2015): *Szob város Integrált Településfejlesztési Stratégia Megalapozó vizsgálat – Helyzetértékelés*, Budapest, Pestterv Kft. és HitesyBartuczHollai Euroconsulting Kft., 7-8 p.

Sztárayné, K., É. (2011): *Kutatásmódszertan és prezentációkészítés 6. rész: Az interjúkészítés módszertana*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 1-21 p.

Tóth, O., Molnár, L. (2014): A környezettudatossággal és a fenntartható életmóddal kapcsolatos fogyasztói attitűdök empirikus vizsgálata, In: Bereczkiné, F., E., Dankó, L., Gulyásné, K., R., Hajdú, N., Kása, R., Marien, A., Molnár, L., Molnárné, K., Cs., Nagy, K., Nagy, Sz., Ogár, Z., Papp, A., Piskóti, I., Tóth, O., (2014): *Marketingkaleidoszkóp 2014*, Miskolc, Miskolci Egyetem – Gazdaságtudományi Kar, Marketing Intézet, 210-223. p.

Vác ITS (2015): *Vác Integrált Településfejlesztési Stratégiája*, Budapest, Pestterv Kft. és HitesyBartuczHollai Euroconsulting Kft., 14-15 p.

Varga, A. (2008): A tankönyvek rejtett tantervei. Egy nemzetközi tankönyvkutatás tapasztalatai a biológiai, az egészség-és a környezeti nevelés terén. In: Simon Mária (szerk.): *Tankönyvdialógusok*, Budapest, OFI, 61-67 p.

Vásárhelyi, J. (2010): Rejtett stratégiák, In: Vásárhelyi, J. (szerk). *Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia*, Budapest, Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, 25-28 p.

Victor, A. (2010): Értékek és alapelvek, In: Vásárhelyi, J. (szerk). *Nemzeti*

Környezeti Nevelési Stratégia, Budapest, Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, 44-46 p.

7.2 Online referenciák

Albert, G. (2011): *A nevelés elméleti és történeti alapjai*, Kaposvári Egyetem, elérhető

http://janus.ttk.pte.hu/tamop/kaposvari_anyag/albert_gabor/3_a_pedagogiai_realizmus_comenius_pedaggija.html A letöltés ideje: 2023. 04. 18.

András, Cs. (2019): *Miért legyen vörös, ami zöld, Új Egyenlőség*, <https://ujegyenloseg.hu/miert-legyen-voros-ami-zold/> A letöltés ideje: 2023. 04. 18.

Balázs É. előadása (2009): A közoktatás mint a humánerőforrás-fejlesztés tényezője, az EU-támogatások fényében, *6. vitaforum*, elérhető <https://ofi.oh.gov.hu/6-vitaforum-kozoktatas-mint-humaneroforras-fejlesztes-tenyezoje> A letöltés ideje: 2022. 06. 15.

Bíró, Gy. (2021): *A környezeti nevelési programok az ősszel újra indulnak*, Váci Napló Online, Vác, elérhető <https://vaci-naplo.hu/2021/06/a-kornyezeti-nevelesi-programok-az-osszel-ujra-indulnak/> A letöltés ideje:2023. 01. 14.

Bíró, Gy. (2022): *Komposztálnánk, ha lehetne*, Váci Napló Online, Vác, elérhető <https://vaci-naplo.hu/2022/05/komposztalnank-ha-lehetne/> A letöltés ideje: 2023. 01. 14.

Bíró, Gy. (2022): *Ligetet szépítettek, fát ültettek az iskolások*, Váci Napló Online, Vác, elérhető <https://vaci-naplo.hu/2022/04/ligetet-szepitettek-fat-ultettek-az-iskolasok/> A letöltés ideje:2023. 01. 14.

Bognár, M., Imre, A., Mezei, I. (2001): A humánerőforrás-fejlesztés lehetőségei egy kistérségben, *Pedagógiai folyóiratok*, elérhető <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/a-humaneroforras-fejlesztes-lehetosegei-egy-kistersegben> A letöltés ideje:2022. 06. 15.

Dulhai, P. (2022): *Hagyományteremtő vetélkedővel ünnepelték meg a Föld Napját*, Váci Napló Online, Vác, elérhető <https://vaci-naplo.hu/2022/04/hagyomanyteremto-vetelkedovel-unnepeltek-meg-a-fold-napjat/> A letöltés ideje: 2023. 01. 14.

Encyclopedia (2009): *Bolygóhatárok - Planetary boundaries*, elérhető https://upwikihu.top/wiki/planetary_boundaries A letöltés ideje: 2023. 04. 12.

Fazekas, Sz., Kurucz, M. (2023): *Környezeti nevelés támogatása: a csehek beelőztek*, elérhető <https://www.magosfa.hu/kornyezeti-neveles-tamogatasa-a-csehek-beeloztek/> A letöltés ideje: 2023. 04. 20.

Greenpeace Magyarország (2021): *Klímaszorongás: lehet rá megoldás*, elérhető <https://www.greenpeace.org/hungary/blog/8687/klimaszorongas-lehet-ra-megoldas/> A letöltés ideje: 2023. 04. 15.

Halász, G., Kovács, K. (2002): Az OECD tevékenysége az oktatás területén. In: Bábosik, I., Kárpáti, A. (szerk.): *Összehasonlító pedagógia – A nevelés és oktatás nemzetközi perspektívái*. Budapest, elérhető http://halaszg.elte.hu/download/OECD%20tanulmany.htm#_ftnref8 A letöltés ideje: 2023. 01. 14.

Havas, P. (2009): *Az OECD ENSI szerepe a magyarországi környezeti nevelés és a közoktatás fejlesztésében*, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, elérhető <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/kornyezeti-nevelesi/oecd-ensi-szerepe> A letöltés ideje: 2023. 01. 14.

Havas, P., Varga, A. (2005): A fenntartható fejlődés iskoláinak kialakítása, *Pedagógiai folyóiratok*, elérhető <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/a-fenntarthato-fejlodes-iskolainak-kialakitasa> A letöltés ideje: 2022. 06. 15.

Kormany.hu (2022): *A 2022. Évi zöld forrás pályázat eredményei*, elérhető <https://kormany.hu/hirek/a-2022-evi-zold-forras-palyazat-eredmenyei> A letöltés ideje: 2023. 02. 10.

Kormany.hu (2023): *2023. évi társadalmi szervezeteket támogató pályázat – természetvédelem*, elérhető <https://kormany.hu/dokumentumtar/2023-evi-tarsadalmi-szervezeteket-tamogato-palyazat-termeszetvedelem> A letöltés ideje: 2023. 04. 12.

Márton, A. (2009): *Környezetvédelem Finnországban*, 146 p. elérhető https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/13673/2009_2_alt_marton_andrea_137_147.pdf?sequence=1, A letöltés ideje: 2023. 05. 01.

Oktatási Hivatal (2022): *Önértékelési kézikönyvek*, elérhető https://www.oktatas.hu/kozneveles/onertekeles/onertekelesi_kezikonyvek A letöltés ideje: 2022. 06. 15.

Országgyűlés Hivatala (2011): *Magyarország Alaptörvénye*, elérhető <https://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf> A letöltés ideje: 2023. 04. 17.

Rockström, J., Steffen, W., Noone, K., Persson, Å., Chapin, F. S., Lambin, III, E., Lenton, T. M., Scheffer, M., Folke, C., Schellnhuber, H., Nykvist, B., De Wit, C. A., Hughes, T., S. van der Leeuw, Rodhe, H., Sörlin, S., Snyder, P. K., Costanza, R., Svedin, U., Falkenmark, M., Karlberg, L., Corell, R. W., Fabry, V. J., Hansen, J., Walker, B., Liverman, D., Richardson, K., Crutzen, P., Foley, J. (2009): Planetary boundaries: exploring the safe operating space for humanity, *Ecology and Society* 14(2): 32. elérhető <https://www.ecologyandsociety.org/vol14/iss2/art32/> A letöltés ideje: 2023. 04. 18.

7.3 Adatbázisok forrása

Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság (nyilvataro.hu)

1. Közérdekű lakosság 2022, elérhető <https://nyilvataro.hu/hu/statisztikak?stat=kozerdeku> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.

Központi Statisztikai Hivatal (KSH)

1. 1. ábra: A Dunakanyarban a Szobi-, Váci-, Dunakeszi- és Rétsági járás, 2019-es KSH adatok alapján, elérhető <https://www.ksh.hu/docs/teruletiatlasz/jarasok.pdf> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.
2. Mikrocenzus területi adatai járásokkal, Éves településstatisztikai adatok 2021-es településszerkezetben elérhető <https://statinfo.ksh.hu/Stainfo/haViewer.jsp> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.
3. Magyarország 50 legnépesebb települése, 2022 január 1. elérhető https://www.ksh.hu/stadat_files/fo/fo/fo10014.html A letöltés ideje: 2023. 05. 01.

Magyarország Információs és Kereső Portál (hunmix.hu)

1. Nagyrégiók elérhető <https://hunmix.hu/nagyregiok/> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.
2. Régiók elérhető <https://hunmix.hu/regiok/> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.
3. Turisztika elérhető <https://hunmix.hu/turisztika/> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.
4. Dunakeszi járás elérhető <https://hunmix.hu/jaras/dunakeszi.html> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.
5. Rétsági járás elérhető <https://hunmix.hu/jaras/retsagi.html> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.
6. Szobi járás elérhető <https://hunmix.hu/jaras/szobi.html> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.
7. Váci járás elérhető <https://hunmix.hu/jaras/vaci.html> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.

Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TEIR)

1. Dunakeszi járás elérhető <https://www.teir.hu/helyzet-ter-kep/kivalasztott-mutatok.html?xteiralk=htk&xids=1001,1002&xtertip=J&xterkod=126> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.
2. Rétsági járás elérhető <https://www.teir.hu/helyzet-ter-kep/kivalasztott-mutatok.html?xteiralk=htk&xids=1001,1002&xtertip=J&xterkod=119> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.
3. Szobi járás elérhető <https://www.teir.hu/helyzet-ter-kep/kivalasztott-mutatok.html?xteiralk=htk&xids=1001,1002&xtertip=J&xterkod=137> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.

4. Váci járás elérhető <https://www.teir.hu/helyzet-ter-kep/kivalasztott-mutatok.html?xteiralk=htk&xids=1001,1002&xtertip=J&xterkod=138> A letöltés ideje: 2023. 05. 01.

Mellékletek

1. sz. melléklet: Felhasznált strukturált interjú felépítése

Alap adatok:

Érintett intézmény neve, címe;

Tanár neve:

Végzettsége:

Tanított tantárgyai:

Intézményben betöltött szerepe: (oktató/igazgató)

Mióta praktizál az adott intézményben:

Dolgozatomban miként adja a nevét, beazonosítása (pl.: monogram, vezetéknev + keresztnév kezdő betűje)

Kérdések:

1. Ismeri a Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítványt?
(igen/nem)
2. Milyen természetvédelmi / környezetvédelmi intézkedések vannak az iskolán belül?
(Pl.: szelektív gyűjtés, re-papír, jeles napok, események, saját iskolakert, megszervezett közlekedés...)
3. Megjelenik az oktatásban a természetvédelem? Ha igen, milyen formában?
4. Mióta van környezeti nevelés az iskolában? Ön mióta részese ennek?
5. Az iskola mekkora figyelmet fordít a mindennapokban, illetve egy tanév leforgása alatt a természetvédelemre / környezetvédelemre, arra, hogy fenntartható életmóddal a diákok is hozzátehetnek a globális problémák megoldásához?
6. A Magosfa Alapítvány vagy egyéb környezeti nevelés által foglalkoztatott diákok életében történt-e előrelépés a fenntartható életmódban való jártasságra, illetve a környezettudatos cselekvések betartásával észlelhető-e bármi felé előrelépés az érintett családok életében?
7. A különböző környezeti nevelés által foglalkoztatott osztályok megosztják tapasztalataikat és élményeiket diáktársaikkal?
8. Észlelhető-e bármi felé különbség az érintett osztályok és a többi osztály között?
(Pl.: motiváció, szorgalom, figyelem, komplex gondolkodás, környezettudatosság...)
9. Tudatosan környezeti nevelésben részt vett öreg diákokkal találkozva észlelhető-

e a fenntartható életmód produkálása?

10. Egyéb érdekesség, tapasztalat a témával kapcsolatban:

11. Eredményeim visszacsatolására újra felkereshetem-e?

12. Öreg diákok és szülők elérhetőségéhez referenciák:

dátum:

2. sz. melléklet: Felhasznált kutatási kérdőív felépítése és szerkesztési módja

Az I. blokk, a szülőknek szánt kérdőívnél és a hozzá tartozó fejléc

A Dunakanyarban élők környezeti nevelése?

A következő izgalmas kérdőívben felmérem a Dunakanyar lakosainak környezettudatos életmódját, mert kíváncsi vagyok, hogy a "zöld" szemléletek (a környezeti neveléssel) mennyire befolyásolják a térség gondolkodását.

Kérem csak akkor töltse ki a kérdőívet, ha az ön gyermeke az elmúlt 15 évben a következő intézmények egyikébe jár(t)!

A kérdőív kitöltése csak 10 percet vesz igénybe, adatainak felhasználása anonim.

Köszönöm, hogy segíti diplomamunkámat!

Kérem valamennyi intézményt jelölje be, ahol gyermeke(i) oktatásban részesült(ek) az elmúlt 15 évben!

**Jelölőnégyzet*

Dunakeszi, Krisztus Király Római Katolikus Általános Iskola

Gödi Németh László Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola

Szokolya, Cseh Péter Általános Iskola

Verőce, Géza Fejedelem Református Általános Iskola, Óvoda és Bölcsőde

Vác, Boronkay György Műszaki Technikum és Gimnázium

Vác, Táncsics Mihály Mezőgazdasági Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium

Vác, Árpád Fejedelem Általános Iskola

Vác, Karolina Katolikus Általános Iskola

Vác, Madách Imre Gimnázium

**Szakasztörés*

A környezeti nevelés hatása

A környezeti neveléssel a szakemberek, olyan készségeket, ismereteket és szemléleteket adnak át, amely hatására a környezettudatos életmód, vagyis a fenntartható fogyasztás

értelmében, döntéseink meghozatalakor a Föld erőforrásainak megfelelő mértékében való használatára motiválnak, hogy bolygónk gyermekeink számára is élhető legyen.

A kiválasztott intézmény(ek)ben kap környezeti nevelést gyermeke(i)?

Amennyiben gyermeke nem járt az adott intézménybe kérem az utolsó oszlopot jelölje be!

**feleletválasztós rács*

oszlopok: Igen, kis mértékben; Igen, sok figyelmet fordít rá; Nem vagy nem tudok róla; Nem járt ide gyermekem.

sorok: Dunakeszi Római Katolikus Ált. Isk.; Szokolyai CsP Ált. Isk.; Gödi Németh L. Ált. Isk.; Verőcei Géza Fejedelem; Váci Boronkay Tec. és Gimi; Váci Tánicsics Mező; Váci Árpád Ált. Isk.; Váci Karolina Ált. Isk.; Váci Madách Gimi;

Az I. blokk, a lakosságnak szánt kérdőívnel és a hozzá tartozó fejléc:

A Dunakanyarban élők környezeti nevelése?

A következő izgalmas kérdőívben felmérem a Dunakanyar lakosainak környezettudatos életmódját, mert kíváncsi vagyok, hogy a "zöld" szemléletek (a környezeti neveléssel) mennyire befolyásolják a térség gondolkodását.

Amennyiben már találkoztál a kérdőívvel, kérlek ne töltsd ki még egyszer!

A kérdőív kitöltése csak 10 percet vesz igénybe, adatainak felhasználása anonim.

Köszönöm, hogy segíti diplomamunkámat!

Kérem jelölje be, hogy honnan informálódott a google kérdőívről!

A legtöbb pont Facebook csoport, az egyéb rublikába kérem adja meg, ha nincs a felsorolás között válasza!

**jelölőnégyzet*

Egészség Kert; Börzsöny élővilága; Környezettudatos Vác; Dunakanyar Információs Csoport; DUNAKANYAR; Váci kismama és anyuka baráti kör; Dunakeszi, a Mi városunk; Szob, Duna-part; Rétsági, lakossági fórum; Ismerős, barát, család; Hírlevél; Egyéb...

*II. blokk, ahonnan azonos a két kérdőív (*Szakasztörés):*

A következőekben arra lennék kíváncsi, hogy az ön életmódját mennyire befolyásolják a "zöld" szemléletek, amiket a civil szervezetek, egyesületek vagy más információs csatornán keresztül környezeti neveléssel kaptak és alkalmaznak.

Az ön neme:

**feleletválasztós*

Nő; Férfi

Életkora

**legördülő lista*

25 év alatt; 25-30 év; 30-35 év; 35-40 év; 40-45 év; 45-50 év; 50 év fölött

Kérem adja meg lakhelyének elhelyezkedését!

Amennyiben nincs a listában kérem az "egyéb" ponthoz adja meg lakhelyének járását.

**feleletválasztós*

Budapest; Váci járás; Dunakeszi járás; Szobi járás; Rétsági járás; Egyéb...

Az ön legmagasabb iskolai végzettsége:

**feleletválasztós*

Alapfokú végzettség; Középfokú végzettség; Felsőfokú végzettség; Egyéb...

Ön kapott valaha intézményes keretek között környezeti nevelést?

**feleletválasztós*

Igen, oktatási keretek között még fiatal korban.

Igen, önfejlesztés céljából érdeklődtem, hogy ilyen oktatásban részesüljek.

Nem kaptam (egyéb információs csatornán keresztül tájékoztam).

Ha ön kapott környezeti nevelést, az mennyire befolyásolta pályaválasztását?

Kérem a skálán jelölje be a megfelelőt!

**lineáris skála 1-6*

Egyáltalán nem befolyásolta a pályaválasztásomat.

Nagy mértékben hozzá tett pályaválasztásomhoz.

Hallott már a környezetében tevékenykedő egyesületek, civil szervezetek környezeti neveléssel foglalkozó munkájáról?

**feleletválasztós*

Igen; Nem

Mely szervezet(ek) munkáját ismeri a felsoroltak közül?

Kérem annyit jelöljön be, ahány szervezet munkáját ismeri, ha van olyan szervezet, ami nincs a listában azt az "egyéb" pontba írja be!

**jelölőnégyzet*

Nem ismerek

Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány

Magyar Környezeti Nevelési Egyesület

Magyar Természetvédők Szövetsége

Göncöl Alapítvány

Környezetben Együtt Egyesület

Erdei Iskola Egyesület

Humusz Szövetség

Pangea Kulturális és Környezetvédelme Egyesület

Bagolybűkk Környezet- és Természetvédelmi Egyesület

Ipolymente-Börzsöny Naturpark Egyesület

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Egyéb...

Ön szerint a környezeti neveléssel foglalkozó szervezet(ek) munkája mennyire befolyásolja a saját gondolkodását a mindennapi döntéseiben?

Amennyiben NEM ismer ilyen szervezetet kérem "1" értéket adjon meg!

**lineáris skála 1-6*

Nem volt rám hatással döntéseim meghozatalakor.

Hiteles szakmai tudásuk miatt döntéseimet befolyásolja.

Milyen egyéb információs csatornán keresztül szerzi ismereteit a környezettudatos életmódról?

Több válasz is lehetséges.

**jelölőnégyzet*

Facebook; TV; Újság, magazinok; Youtube; Tik-Tok; LinkedIn; Téma specifikus honlapok;

Szakirodalmak; Ismerősök, barátok, kollégák; Család; Egyéb...

Mindennapi döntéseit környezettudatosan hozza meg?

Kérem soronként egy oszlopot jelöljön be!

**feleletválasztós rács*

oszlopok: Igen; Néha; Nem; Nem tudom megítélni

sorok: Listával a kezemben vásárolok; Szelektíven gyűjtöm a szemetet; Komposztálok; Autó helyett tömegközlekedéssel, gyalog vagy biciglivel utazom; Áram- és vízfogyasztásomra odafigyelek; Sajátmagam készítem el az ételek; Rendszeresen használok vizeskulacsot;

Vásárlásom során arra figyelek oda, hogy az áru(k/kat):

Kérem soronként egy oszlopot jelöljön be!

**feleletválasztós rács*

oszlopok: Igen; Néha; Nem; Nem tudom megítélni

sorok: Újrahasznosított legyen (pl. papír); Egy helyen lehessen megvenni (üzletláncok pl. Lidl); Ne a sokadik főlősleges termék legyen (pl. 10+1 új cipő); Használt is lehet (pl. ruha); Alacsony árkategóriás termékek legyen; Lehetőség szerint hazai termék legyen; Csomagolásmentes termék legyen; Lehetőség szerint piacon vett termék legyen

Önök mennyire fontos a saját közössége?

Saját lakhelye és a szomszédos településekkel együtt értelmezett kis közösség.

**feleletválasztós rács*

oszlopok: Fontos számomra; Néha fontos számomra; Nem fontos; Nem tudom megítélni

sorok: Helyi termékek vásárlása; A helyi szolgáltatások igénybevétele (pl. fodrász, piac, szórakozóhely); Városi megmozdulásokon való részvétel (pl. ültetés, szemétszedés); Közösségépítő eseményeken való részvétel (pl. megnyitó, ünnepség); Helyi média (pl. Fórum, TV, Facebook); Rendszeres helyi szabadidős tevékenységek (pl. sport klub, olvasó est)

Ön mennyire tartja életmódját környezettudatosnak?

**lineáris skála 1-6*

Nem különösen érdekel.

Maximálisan motivált vagyok, hogy egyre környezettudatosabb életvitelt folytassak.

Véleménye szerint ön, mivel járul hozzá a leginkább, hogy gyermekei számára is élhető legyen a bolygó és egy jó közösségben nőjön fel?

**bekezdés, nyílt kérdés*

3. sz. melléklet: Ábrák jegyzéke

1. ábra: A Dunakanyarban a Szobi-, Váci-, Dunakeszi- és Rétsági járás, 2019-es KSH adatok alapján (forrás: https://www.ksh.hu/docs/teruletatlasz/jarasok.pdf , saját szerkesztésű kép, 2023).....	15
2. ábra: A válaszadó szülők nem eloszlása (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	24
3. ábra: A válaszadó lakosság nem eloszlása (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	24
4. ábra: A szülők legmagasabb iskolai végzettségének megoszlása (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	24
5. ábra: A lakosság legmagasabb iskolai végzettségének megoszlása (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	24
6. ábra: A szülők életkora (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	25
7. ábra: A lakossági válaszadók életkorának megoszlása (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	25
8. ábra: A szülők lakhelyének elhelyezkedése a Dunakanyarban, járásra lebontva (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	25
9. ábra: A lakossági felmérésből a lakhelyek elhelyezkedése a Dunakanyarban, járásra lebontva (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	26
10. ábra: Az adott intézménybe oktatott gyermeke által tapasztalt KN értékelése a releváns szülőktől (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	31
11. ábra: A felsorolt létesítményből érzékelt KN hatása az összes válasz alapján, ahol a 100% az adott válaszadag mennyisége (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	31
12. ábra: Környezettudatos tevékenységek által felmért döntési szabadság mértéke (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	34
13. ábra: Vásárlási szokások felmérése különböző döntési feltételekkel (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	35
14. ábra: A lakossági válaszadók környezeti nevelésének mértéke, amely oktatási intézményekhez köthető (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	36
15. ábra A KN-szervezetek munkásságának befolyásoló mértéke a mindennapi döntésekben (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű diagram, 2023).....	37

4. sz. melléklet: Táblázatok jegyzéke

1. táblázat Az interjúk által vizsgált iskolákban a környezeti nevelés érzékelésének mértéke (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű táblázat, 2023)	30
2. táblázat A helyben tevékenykedő KN-szervezetek ismerete az összes választási lehetőségéből (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű táblázat, 2023)	32
3. táblázat: A környezettudatos életmód megismeréséhez használt leggyakoribb információs csatornák, amely nem KN-szervezet (forrás: saját kutatási kérdőív, saját szerkesztésű táblázat, 2023)	33

Függelékek

NYILATKOZAT

Alulírott **Fazekas Szibilla**, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Szent István Campus, Vidékfejlesztési agrármérnöki szak **levelező** tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen **nem**

Kelt: Gödöllő, 2023. május 02.

Hallgató

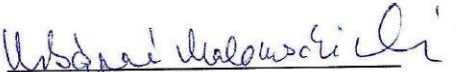
NYILATKOZAT

Urbánné Malomsoki Mónika, a dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védeésre **javaslom**.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen **nem**

Kelt: Gödöllő, 2023. május 02.

Belső konzulens

A DIPLOMADOLGOZAT TARTALMI KIVONATA

Környezeti nevelés hatása a Dunakanyar térségének fejlesztésére

Fazekas Szibilla

Vidékfejlesztési agrármérnöki szak, MSc, Levelező

Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet, Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

Belső témavezető: Urbánné Malomsoki Mónika, Tanszéki mérnök

Egy térség fejlődéséhez létfontosságú a vidékfejlesztés komplex rendszerének értelmezése, amely túlmutat az agráriumon, mert nem csak gazdasági érdekeket vesz figyelembe, hanem a társadalmi és környezeti tevékenységeket is. A Föld erőforrásainak felhasználásához azonban felelősségteljes döntés szükséges, amelynek alapja a hiteles információs forrásokból tájékozódott társadalom. A fenntarthatóság szemlélete kulcsfontosságú a bolygó eltartóképességének megértéséhez. Hosszú távú megoldásként a környezettudatos gondolkodás a globális és lokális problémákat mérsékli, valamint hozzájárul a helyi közösségépítéshez, mert a fogyasztók döntéseinek befolyásoló tényezője van a gazdasági-, ökológiai- és társadalmi jelenségekre.

A fenntartható életmódra való nevelést minél fiatalabb korban indokolt elkezdni, ezért a környezeti nevelést az oktatási intézmények többféleképpen alkalmazzák. A kutatás kiterjed a létesítmények környezettudatos tevékenységeire, valamint ehhez kapcsolódva a diákok kompetenciájának fejlődési mértékére. Ezzel együtt pedig a társadalom vizsgálatával átfogó képet kapunk a holisztikus szemlélet mélységi szintjéről a Dunakanyarban.

A környezeti nevelés hatását strukturált interjúk és kérdőívek segítségével vizsgál a kutatás. Az eredmények szerint számos intézkedés érzékelhető, azonban eltérések vannak a tanintézményekben. Következtetésképpen felfedezhető egy tendencia a mennyiségi és minőségi arányok között. Javasolva, ha minél nagyobb teret kapnak a létesítményekben a munkaközösségek, sportegyesületek vagy környezeti neveléssel foglalkozó szervezetek ott nagyobb a pedagógusok támogatása, emellett a különböző programok szervezése a térség közösségi életminőségét is javítja. Ezért vidékfejlesztés szempontjából érdemes a környezeti neveléssel foglalkozó szakembereket nagyobb ráhatással bevonni az oktatási rendszerekbe.